

Noora Kivistö

RYHMÄYTYMINEN JA SEN TUKEMINEN 4-8 – VUOTIAIDEN
KESÄLEIKKIKENTTÄTOIMINNASSA PORISSA

Sosiaalialan koulutusohjelma
2019

RYHMÄYTYMINEN JA SEN TUKEMINEN 4-8 – VUOTIAIDEN KESÄLEIKKIKENTTÄTOIMINNASSA PORISSA

Kivistö, Noora
Satakunnan ammattikorkeakoulu
Sosiaali-alan koulutusohjelma
Marraskuu 2019
Sivumäärä: 43

Asiasanat: varhaiskasvatus, kesäleikkikenttätoiminta, ryhmäytyminen, ryhmäohjaus

Opinnäytetyöni tarkoituksena oli tarkastella ryhmäytymistä 4 – 8 – vuotiaiden lasten ryhmässä ja sitä, miten ohjaaja voi tukea sitä Porin kesäleikkikenttätoiminnassa. Aiheeseen päädyttiin, sillä Porissa tällainen toiminta on hyvin ainutlaatuista ja tärkeää. Lisäksi kesäleikkikenttätoiminnasta ei juurikaan ole tehty opinnäytetöitä, vaikka tätä toimintaa onkin Porissa toteutettu kesäisin jo monena vuonna. Opinnäytetyössä ilmi nousseita asioita muun muassa ryhmäytymisen tukemisesta, voitaisiin myöhemmin käyttää hyödyksi, ohjaajien suunnitelmassa leikkikentille toimintaa ja teemapäiviä.

Opinnäytetyö oli tutkimusmenetelmältään toiminnallinen. Kohderyhmänä opinnäytetyölläni ovat Porin kesäleikkikenttätoiminnassa olleet lapset, erityisesti kesän 2018 Noormarkun leikkikentällä käyneet lapset. Toimintaa järjestettiin kesä- ja heinäkuun ajan arkipäivisin. Tämä työ havainnoi lapsia ja ryhmäytymistä yleisellä tasolla leikkikenttätoiminnassa, eikä ketään yksittäistä lasta oteta tarkastelun alle. Ollessani itse yhtenä ohjaajana Noormarkun leikkikentällä, sain tarkastella lapsia koko toiminnan ajan ja havaintoja kertyi oikeastaan jo jokapäiväisistä hetkistä lasten kanssa. Opinnäytetyötä ajatellen suunnittelin viisi toimintakertaa, joita opinnäytetyössä erityisesti tarkastellaan nimenomaan niiden ryhmäytymisen edistämisen näkökulmasta.

Opinnäytetyön kautta saatujen tulosten perusteella voidaan todeta, että tämän kaltaisella toiminnalla on suuri vaikutus siihen, miten lapsi tulevaisuudessa muodostaa ihmissuhteita ja toimii erilaisissa vuorovaikutustilanteissa. Ohjaajien merkitys toiminnan suunnittelussa ja toteuttamisessa on merkittävä. Ohjaajien pitää pystyä tarkastelemaan kriittisesti toteutettua toimintaa, omaa ohjaamista ja ryhmänhallintaa taitojaan. Erilaiset teemapäivät ja ennalta suunniteltu toiminta ovat hyviä välineitä saada lapsiryhmää toimimaan yhdessä ja tutustumaan toisiinsa. On kuitenkin myös ensiarvoisen tärkeää, että ohjaajat ovat läsnä lasten vapaassa leikissä ja auttavat heitä vuorovaikutustilanteissa. Vuorovaikutustaitojen kehittymisen kannalta erilaiset ristiriitatilanteet ovat lapsille myös merkityksellisiä. Tilanteiden sanoittaminen lapselle ja oikeanlaiseen ja toivottuun käyttäytymiseen ohjaaminen ja kannustaminen tuovat lapselle varmuutta tulevaisuudessa myös itsenäisesti ratkaista ristiriitoja sosiaalisessa kanssakäymisessä.

GROUPING AND SUPPORTING IT AT 4 – 8 – YEARD-OLD STRUCTURED SUMMER PLAYGROUND ACTIVITY FOR CHILDREN

Kivistö, Noora

Satakunta University of Applied Sciences

Degree Programme in Social Services

November 2019

Number of pages: 43

Keywords: early childhood education, structured summer playground activity for children, grouping, group guidance

The purpose of this thesis was to examine grouping in a group of children aged 4 – 8 years and how the instructors can support it in structured summer playground activity for children in Pori. We came to this topic because it is very unique and important in Pori. In addition, there are hardly any theses on structured summer playground activity for children although these activities have been carried out in Pori for many years already. Issues that emerged from the thesis, such as support for grouping, could later be used as instructors to plan activities and theme days for playgrounds.

The thesis was functional in its research method. My target group in this thesis is children who have been participated in structured summer playground activity, especially those who visited playground in Noormarkku in the summer of 2018. Activities were organized during the week days of June and July. This work observes children and grouping at a general level in playground activities, and no specific child is considered. Being one of the instructors at Noormarkku Playground I was able to look at the children throughout the course of the activity and the sores actually accumulated from everyday moments with the children. With regard to the thesis, I designed five sessions that are specifically addressed in the perspective of promoting their grouping.

Based on the results of the thesis, it can be concluded that this type of activity has a great influence on how a child will form relationships in the future and how children will interact in different situations. The role of instructors in the planning and implementation of activities is significant. Supervisors need to be able to critically review their activities, their own guidance and group management skills. Various theme days and pre-planned activities are great tools to get a group of kids to work together and get to know each other. However, it is also of paramount importance that instructors are present in the children's free play and help them in their interaction. Different conflict situations are also significant for children in the development of interaction skills. Telling situations to the child and directing and encourage them to behave in the right and desired way will also give the child confidence in the future to independently resolve conflicts in social interaction.

.

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	6
2	KESÄLEIKKIKENTTÄTOIMINTA PORISSA	7
2.1	Yleistä kesäleikkikenttätöiminnasta.....	7
2.2	Ohjaajat ja harjoittelijat.....	8
2.3	Ohjaajien koulutustilaisuus	9
2.4	Vastaava ohjaaja	9
3	VARHAISKASVATUS JA SITÄ OHJAAVAT PERIAATTEET.....	10
3.1	Lapsen oikeuksien sopimus	10
3.2	Laki lasten päivähoidosta.....	11
3.3	Varhaiskasvatuksen valtakunnalliset linjaukset.....	11
3.4	Porin kaupungin sivistystoimen varhaiskasvatussuunnitelma	12
4	LAPSEN KASVU JA KEHITYS.....	13
4.1	Sosiaalinen kehitys.....	14
4.2	Kognitiivinen kehitys	15
4.3	Fyysinen ja motorinen kehitys	15
5	RYHMÄT JA NIIDEN VÄLISET SUHTEET	16
5.1	Yksilö ryhmässä.....	16
5.2	Vuorovaikutus ryhmässä.....	17
5.3	Ryhmän jäsenyys	18
5.4	Ryhmien väliset suhteet	19
6	RYHMÄNOHJAUS	19
6.1	Vuorovaikutustaidot.....	19
6.2	Turvallinen ryhmä.....	20
6.3	Ohjaajan rooli lapsiryhmässä.....	21
6.4	Lapset ryhmässä.....	22
7	TUTKIMUSTAVOITE JA TUTKIMUSTEHTÄVÄ.....	24
8	OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS	25
8.1	Tutkimuksen aikataulu	25
8.2	Tutkimuksen kohdejoukko ja toimintaympäristö	26
8.3	Toimintakertojen rakenne	26
8.3.1	Ensimmäinen ohjauskerta - tutustumisleikkejä	27
8.3.2	Toinen ohjauskerta - valokuva-suunnistus	27
8.3.3	Kolmas ohjauskerta - vesileikkipäivä.....	28
8.3.4	Neljäs ohjauskerta – pelipäivä.....	29

8.3.5 Viides ohjauskerta – kaverikoira päivä	30
8.4 Havainnointi.....	31
9 TULOKSET	32
9.1 Havainnoita toimintakerroista.....	33
9.2 Yleisiä havainnoita leikkikenttätöinnistä ja lapsiryhmästä.....	35
10 YHTEENVETO	39
LÄHTEET.....	43

1 JOHDANTO

Ammattikorkeakoulun opinnäytetöitä jotka liittyisivät kesäleikkikenttätoimintaan, ei ole juurikaan aikaisemmin tehty Porissa. Vuodelta 2009 löytyi yksi Porin kesäleikkikenttätoimintaan liittyvä opinnäytetyö, joka koski vanhempien tyytyväisyyttä toimintaan. Itse olen toiminut ohjaajana kesän 2017 ja 2018 kesäleikkikenttätoiminnassa. Aiheena ryhmäytyminen on erittäin kiinnostavaa etenkin, kun ajatellaan tämän kaltaista toimintaa. Yhdellä kentällä on samaan aikaan eri-ikäisiä lapsia ja lapsien osallistuminen vaihtelee päivän mukaan hyvin paljon. Tutkiessani ryhmäytymistä lasten näkökulmasta, esille nousi usein myös kiusaamisen teemat. Onnistuneella ryhmäytymisellä voidaan mahdollisesti vähentää kiusaamista ja ohjaajan aktiivisella osallistumisella tällaiset mahdolliset kiusaamistilanteet voidaan huomata herkemmin.

Kesäleikkikenttätoiminta on tärkeää lasten kannalta, mutta myös vanhempia ajatellen. Toiminta on perheille maksutonta ja tukee osaltaan perheitä ja heidän jaksamistaan arjessa. Toiminta ajoittuu myös ajalle, jolloin useimmat päiväkodit ovat kiinni, lukuun ottamatta kesäpäivystystä. Vanhemman ollessa lomalla, saattaa lapsen kanssakäyminen ikätovereiden kanssa jäädä hyvinkin pieneksi. Toiminta ei myöskään sido lasta käymään joka päivä leikkikentällä, vaan lapsi voi vanhempiensa kanssa yhdessä päättää osallistumisestaan toimintaan. Usealle vanhemmalle toiminta mahdollistaa esimerkiksi kaupassa käynnin ilman lasta, kun lapsi pääsee sinä aikana leikkimään ja puuhailemaan kavereiden kanssa.

Opinnäytetyöni oli toiminnallinen. Suunnittelin yhdessä ohjaajaparini kanssa viisi erilaista toimintakertaa, joissa ideana oli tarkastella miten ohjaaja pystyy suunnittelemallaan toiminnalla ja omalla osallistumisellaan tukemaan ryhmäytymistä kesäleikkikenttätoiminnassa. Lisäksi havainnoin päivittäin lasten leikkejä ja toimintaa kesäleikkikentällä. Opinnäytetyössäni esittelen teoriaa muun muassa Porin kesäleikkikenttätoiminnasta, ryhmäytymisestä ja eri-ikäisten lasten kehityksestä ja leikkiin liittyvistä seikoista. Aivan lopuksi esittelen asettamani tavoitteet tutkimukselle, menetelmät ja varsinaiset tulokset, joita saatiin selville.

2 KESÄLEIKKIKENTTÄTOIMINTA PORISSA

2.1 Yleistä kesäleikkikenttätöiminnasta

Porissa on useana vuonna järjestetty lapsille kesäisin kesäleikkikenttätöimintää. Toiminta on maksutonta ja se ei sido osallistumaan toimintaan joka päivä. Kesäleikkikenttät eli Mukilat ovat tarkoitettu 4-8 – vuotiaille lapsille. Kesäleikkikenttätöimintää järjestettiin Porissa vuonna 2018 5.6. – 31.7. maanantaista perjantaihin kello 10.00–13.30. Toimintaa järjestettiin Keskustan, Toejoen, Sampolan, Liinaharjan, Noormarkun ja Pihlavan leikkikentillä.

Kesän 2018 leikkikenttätöiminta aloitettiin 4.6.2018, jolloin otettiin vastaan pelkääntään ilmoittautumisia, eikä varsinaista leikkikenttätöimintää vielä ollut. Ilmoittautumisen yhteydessä otettiin ylös lapsen nimi, osoite, syntymäaika, huoltajan puhelinnumero ja mahdolliset allergiat ja sairaudet. Huoltajan kanssa myös sovittiin, miten lapsi saapuu ja lähtee leikkikentältä, eli tarvitseeko lapsi saattajan vai kulkeeko hän yksin. Vaikka kesäleikkikenttätöimintaan olikin varattu ilmoittautumisia varten yksi päivä, huoltajat pystyivät ilmoittamaan lapsensa mukaan toimintaan myös tämän päivän jälkeen, pitkin kesää. Ilmoittautumispäivänä ohjaajat pystyivät myös suunnittelemaan tulevan kesän ohjelmaa ja tutustumaan varusteisiin.

Leikkikentän ohjelmasta ovat päävastuussa ohjaajat, jotka suunnittelevat toimintaa ja leikkejä jokaiselle toimintapäivälle. Kesäleikkikenttätöiminnassa ei siis ole yhteistä ohjelmaa, jonka mukaan jokainen leikkikenttä toimii, mutta päivän rakenne kentillä on suurinpiirtein sama. Toiminta alkaa aamulla yhteisellä kokoontumisella joka voi olla nimenhuuto ja jokin aloitusleikki. Tämän jälkeen jatketaan omaehtoisella tai ohjatulla leikillä. Välipala on puolenpäivän aikaan, jolloin ohjaajat rauhoittavat hetken esimerkiksi satutuokiolla. Ruokailun jälkeen jatketaan jälleen ohjatulla tai omaehtoisella leikillä. Päivän päätteeksi on yhteinen lopetus. Ohjaajat pitävät jokaisesta toimintapäivästä päiväkirjaa, johon he kirjaavat muun muassa lasten lukumäärän ja lyhyesti sen, mitä päivän aikana on tehty.

Leikkikentillä tarjotaan päivän aikana lapsille välipalakeksit ja mehua, jotka ohjaajat käyvät ostamassa. Lapsia pyydetään tuomaan omat mukit kotoaan mukaan. Lapset saavat myös ottaa omia eväitä mukaan, mutta suositus olisi, ettei eväänä olisi makeisia tai muita herkuja. Ruokailutilanteissa ohjaajat jakavat eväät jokaiselle lapselle vuorollaan. Omia eväitä lapsi saa syödä näiden välipalaketkien yhteydessä.

Kaikilla kentillä on käytössään erilaisia leluja, kirjoja, pelejä ja piirustustarvikkeita. Vastaava ohjaaja ottaa vastaan toiveita tarvikkeiden suhteen ja hän toteuttaa ne rahavarojen puitteissa. Leikkikentän ohjaajat voivat järjestää myös erilaisia teemapäiviä, esimerkiksi naamiaisia, kasvomaalausta, aarteenetsintää tai retkipäiviä. Retkistä tehdään erillinen suunnitelma ja ilmoitus vastaavalle ohjaajalle. Sadepäivinä ohjaajat ovat paikalla, mutta päivä saatetaan lopettaa aikaisemmin rankan sateen vuoksi, sillä kaikilla kentillä ei ole sadekatoksia.

2.2 Ohjaajat ja harjoittelijat

Porin kaupunki valitsee leikkikenttäohjaajat ennen kesää hakemusten perusteella. Eduksi katsotaan ammattikoulussa ja ammattikorkeakoulussa sosiaali- ja terveystieteiden opiskelu ja yliopiston kasvatustieteiden opiskelu. Ohjaajien apuna joillakin kentillä toimii lastensuojelun kautta työkokeilussa olevia nuoria. Ohjaajien tehtävänä on perehdyttää heitä ja rohkaista heitä mukaan toiminnan ohjaukseen sekä seurata heidän työssäkäymistään. Ohjaajat perehdytetään työhönsä koulutuspäivässä.

Ohjaajien päätehtävänä ja vastuuna on huolehtia lasten turvallisuudesta ja järjestää mielekästä toimintaa leikkikentällä. Ohjaajien tulee olla aktiivisesti mukana toiminnassa ja toimia esimerkkinä lapsille. Ohjaajat edustavat päivähoitoa ja varhaiskasvatusta paitsi lasten vanhemmille, myös muille kaupunkilaisille. On siis tärkeää, että ohjaajat toimivat esimerkillisesti työssään. Ohjaajan aktiivisuus on tärkeää, jotta lapset osallistuvat toimintaan mielellään. Leikeissä ja toiminnassa tulee huomioida lapsen omat kyvyt ja kehitystaso. Turvallinen ja mukava leikkiympäristö on koko toiminnan tavoite. Onnistunut leikkikenttäkesä on pitkälti ohjaajien omissa käsissä, heidän suunnittelemansa toiminnan kautta.

2.3 Ohjaajien koulutustilaisuus

Ennen toiminnan alkua ohjaajille järjestettiin koulutustilaisuus. Koulutustilaisuutta vetivät vastaavat ohjaajat ja myös päivähoidon ja varhaiskasvatuksen johtaja oli mukana esittäytymässä ja toivottamassa ohjaajat tervetulleiksi. Tilaisuus aloitettiin esittelyillä, jolloin ohjaajat pääsivät esittelemään itsensä, myös tulevat työparit saatiin tietää. Koulutuksessa käytiin kattavasti läpi yleisiä asioita ja ohjeistuksia kesäleikkikenttätoiminnasta. Pienryhmäkeskusteluissa päästiin jo hieman miettimään mahdollista toimintaa tulevalle kesälle. Koulutustilaisuuteen sisältyi myös ensiapuosuus, jonka piti SPR:n ensiapukouluttaja. Ensiapuosuudessa käytiin läpi tilanteita, joita voisi leikkikentällä tapahtua ja joihin tulee varautua. Esimerkiksi kiipeilytelineestä tippuminen, erilaiset allergiset reaktiot, ampiaisen pistot, haavojen ensiapu ja myös elvyttämistä harjoitettiin.

Koulutuksen keskeisiä asioita joita käytiin läpi, oli muun muassa ilmoittautumisten vastaanottaminen, työaika, leikkivälineet, tapaturmat, päiväkirjan täyttäminen, ruokailu ja ohjaajan vastuu. Ryhmäkeskustelut antoivat ohjaajille mahdollisuuden jakaa kokemuksiaan mahdollisista aikaisemmista ohjauskesistään ja esittää myös kysymyksiä mieleen heränneistä ajatuksista. Leikkikentän työparit pyrittiin jakamaan siten, että toinen ohjaajista olisi ollut aiemminkin kesäleikkikenttäohjaajana. Keskeisiä ajatuksia, mitä ryhmäkeskusteluissa heräsi, oli muun muassa ohjatun toiminnan suhteuttaminen vapaaseen leikkiin, lasten väliset ikäerot ja vanhempien kanssa tehtävän yhteistyön tärkeys.

2.4 Vastaava ohjaaja

Vastaava ohjaaja huolehtii, että leikkikentillä toiminta sujuu. Hän huolehtii kenttien varusteista ja hankkii lisää budjetin rajoissa. Vastaavan ohjaajan tehtäviä ovat myös sijaisen hankinta sairaustapauksissa, toimistotyöt ja toimiminen yhteyshenkilönä. Varsinkin toiminnan alussa vanhemmat ovat yhteydessä vastaavaan ohjaajaan tiedustellessaan kesäleikkikenttä toimintaan liittyviä yleisiä asioita kuten milloin ja missä toimintaa järjestetään ja milloin ilmoitaudutaan. Vastaava ohjaaja on leikkikenttäohjaa-

jien tukena myös erilaisissa ongelmatilanteissa ja hänelle ilmoitetaan myös tapaturmista. Vastaava ohjaaja käy myös vierailemassa jokaisella leikkikentällä tiedustelemassa ohjaajien kuulumisia ja leikkikentän tilannetta yleisesti. Kesän loputtua vastaava ohjaaja vastaanottaa leikkikenttien päiväkirjat, kauppakuitit ja varusteet. Vastaava ohjaaja laatii päiväkirjojen merkinnöistä tilastot ja kävijämäärät.

3 VARHAISKASVATUS JA SITÄ OHJAAVAT PERIAATTEET

On tärkeää, että varhaiskasvatustyötä tekevä ammattilainen tietää millaiset lait ja säädökset ovat toiminnan taustalla, sillä ne ohjaavat kaikkea varhaiskasvatustoimintaa. Varhaiskasvatuksen parissa työskentelevän on myös toimittava näiden mukaan ja otettava ne huomioon kaikessa lasten kanssa tehtävässä työssä. Myös leikkikenttätoimintaa järjestetään ja toteutetaan erilaisten lakien, suunnitelmien ja sopimuksien pohjalta.

3.1 Lapsen oikeuksien sopimus

YK:n yleiskokouksen vuonna 1989 hyväksymä yleissopimus lasten oikeuksista tuli Suomen osalta voimaan vuonna 1991. Lasten oikeuksien sopimus täydentää YK:n muita ihmisoikeussopimuksia ja asiakirjoja. Sopimuksen tavoite on turvata tehokkaasti lapsen oikeudet lapsen näkökulmasta katsottuna ja lapsen etua ajatellen. Lapselle tulisi antaa päätösvaltaa itseään koskevista asioista lapsen kehitystason mukaisesti ja tämän mielipiteisiin tulisi kiinnittää huomiota. Sopimuksessa korostuu myös se, että lapsen vanhemmilla on lapsen ensisijainen kasvatusvastuu. (Honkanen & Syrjälä 2000, 36-37.)

Lapsen oikeuksien sopimuksessa tärkein teema on lapsen ihmisarvo. Jotta itsensä toteuttaminen ja itsetunnon sekä yksilöllisyyden kehittyminen mahdollistuvat, tarvitaan ihmisoikeuksia. Oikeus tasa-arvoiseen kohteluun ja syrjinnän kieltäminen (artikla 2) sitouttaa sopimusvaltiot takaamaan sopimuksen oikeudet kaikille lapsille ilman minkäänlaista erottelua. Ihmisarvon kunnioittaminen on lähtökohtana lapsen edun huomioimisessa ja katsotaan, että lapsi pystyy osallistumaan itseään koskevaan päätöksentekoon

(artikla 3). Muun muassa julkiset ja yksityiset sosiaaliviranomaiset, tuomioistuimet, hallintoviranomaiset sekä lainsäädäntöelimet ovat tahoja, joiden toiminnassa tulee huomioida lapsen etu. Lapsen etu tulisi myös huomioida yhteiskunnan kaikilla tasoilla esimerkiksi suunnittelu- ja budjetoitityössä. (Honkanen ym. 2000, 48-51.)

Lapsen oikeuksien sopimuksessa tärkeässä osassa on lapsen oikeus elämään ja kehittymiseen (artikla 6). Kehittymiseen kuuluu fyysinen, psyykkinen, moraalinen, psykologinen ja sosiaalinen kehittyminen. Lapsen näkemyksen ja kannanottojen huomioiminen (artikla 12) on tärkeää ja lapsella tulee olla oikeus esittää oma näkemyksensä mistä tahansa asiasta, joka koskee häntä itseään. Artikla 31 käsittelee lapsen oikeutta vapaa-aikaan, leikkimiseen ja osallistumiseen kulttuurielämään ja taiteisiin. (Honkanen ym. 2000, 51-54.)

3.2 Laki lasten päivähoidosta

Lasten päivähoitoa ovat päiväkotihoito, perhepäivähoito, leikkitoiminta tai muu päivähoitotoiminta ja näitä järjestetään niitä varten varatussa tilassa. Päivähoidon tulee olla lapselle sekä lapsen hoidolle ja kasvatukselle olosuhteiltaan sopiva, myös terveydellisesti. Päivähoidossa olevien lasten vanhempia tulee tukea heidän kasvatustehtävässään ja edistää lapsen oman persoonallisuuden tasapainoista kehitystä. Päivähoidon tulee tukea lapsen fyysistä, sosiaalista ja tunne-elämän kehitystä siten, että huoltajan vakaumus ja kulttuuriperintö otetaan huomioon. Myös lapsen esteettistä, älyllistä, eettistä sekä uskonnollista kasvatusta tulee toteuttaa. Päivähoidon tulee omalta osaltaan taata suotuisa kasvuympäristö sekä jatkuvat, turvalliset ja lämpimät ihmissuhteet, jolloin tuetaan lapsen kasvua yhteisvastuuseen, rauhaan sekä elinympäristön vaalimiseen. (Laki lasten päivähoidosta 19.1.1973/36, 1§, 2a§ & 6§)

3.3 Varhaiskasvatuksen valtakunnalliset linjaukset

Varhaiskasvatukseen kuuluu yhteiskunnan tarjoamat toimet, joilla tuetaan vanhempien kasvatusoikeutta ja –vastuuta, jotta mahdollistetaan lapsen terve kasvu, kehitys ja oppiminen. Varhaiskasvatuspalveluita tarjotaan monimuotoisesti sosiaali-, terveys- ja

opetustoimen kautta ja vanhemmilla on näihin palveluihin valinnaoikeus. Varhaiskasvatus jota yhteiskunta tarjoaa ja valvoo, on suunnitelmallista ja tavoitteellista toimintaa, johon sisältyy hoito, opetus ja kasvatus. Toiminnassa tärkeää on lapsen omaehtoinen leikki. Myös oppivelvollisuusikäiset varhaiskasvatuspalveluita käyttävät lapset kuuluvat varhaiskasvatuksen piiriin. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2002, 9-10.)

Varhaiskasvatuspalveluita ovat kunnan tai yksityisen tahon järjestämä päivähoito, esiopetus ja muut palvelut esimerkiksi järjestöjen tai seurakuntien kerhotoiminta tai lapsille ja lapsiperheille järjestetty avoin varhaiskasvatustoiminta kunnan puolesta. Jotta vanhemmat osaisivat valita perheelleen parhaiten soveltuvat palvelut, on heillä oikeus saada tietoa kunnassa järjestettävistä varhaiskasvatuspalveluista. Toimintaa suunnitellaan ja kehitetään lapsiperheiden tarpeiden pohjalta. Tätä tavoitetta edistää se, että vanhemmilla ja lapsilla on mahdollisuus osallistua palveluiden suunnitteluun ja toiminnan arviointiin. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2002, 10-12.)

3.4 Porin kaupungin sivistystoimen varhaiskasvatussuunnitelma

Opetushallitus on varhaiskasvatuslain perusteella antanut valtakunnallisen määräyksen, jonka mukaan paikalliset ja lasten varhaiskasvatussuunnitelmat laaditaan ja varhaiskasvatus toteutetaan. Tällä varhaiskasvatuksen valtakunnallisella ohjauksella on tarkoituksenaan luoda yhdenvertaiset edellytykset varhaiskasvatukselle ja siihen osallistuvien lasten kokonaisvaltaiselle kasvulle, kehitykselle ja oppimiselle. Varhaiskasvatussuunnitelmakokonaisuus koostuu kolmesta osasta jotka ovat valtakunnallisen varhaiskasvatussuunnitelman perusteet, paikalliset varhaiskasvatussuunnitelmat ja lasten varhaiskasvatussuunnitelmat.

Porin kaupungin varhaiskasvatussuunnitelma on tehty valtakunnallisten perusteiden pohjalle. Porin kaupungin päiväkodeille, perhepäivähoidolle ja avoimelle varhaiskasvatukselle on tehty yhteinen suunnitelma. Paikallisen suunnitelman lisäksi jokainen yksikkö laatii varhaiskasvatussuunnitelmaan perustuvan vuosittaisen toimintasuunnitelman. Tämä suunnitelma tarkistetaan toimintakausittain. Porin kaupungin paikallista varhaiskasvatussuunnitelmaa laadittaessa on muun muassa otettu huomioon myös muut paikallisella tasolla tehdyt suunnitelmat, esimerkiksi Porin kaupungin strategia,

esiopetuksen opetussuunnitelma, oppilashuoltosuunnitelma, hyvinvointisuunnitelma ja yhdenvertaisuus- ja tasa-arvosuunnitelma. Huoltajille ja varhaiskasvatuksen henkilöstölle on annettu mahdollisuus osallistua paikallisen varhaiskasvatussuunnitelman laatimiseen. Porin kaupungin paikallinen varhaiskasvatussuunnitelma on luettavissa kaupungin varhaiskasvatuksen nettisivuilla ja yksiköiden omat vuosittaiset toimintasuunnitelmat löytyvät Muksunetistä.

Toiminnassa vahvistetaan ryhmäytymistä ja ryhmähenkeä tukevia toimintamalleja. Lapsiryhmässä aikuiset ovat läsnä lapsille ja ryhmän ilmapiiri on turvallinen. Porissa on myös laadittu varhaiskasvatukseen turvallisuuskansio, jossa on tärkeimmät turvallisuuden liittyvät suunnitelmat, ohjeistukset ja lomakkeet.

Kuvio 1: Varhaiskasvatussuunnitelman tasot Porissa (Porin sivistystoimi 2019)

4 LAPSEN KASVU JA KEHITYS

Lapsen kehitys voidaan jakaa fyysiseen ja motoriseen kehitykseen, kognitiiviseen kehitykseen, sosiaaliseen kehitykseen ja persoonallisuuden kehitykseen. Esittelen seuraavissa alaluvuissa tärkeimmät kehityksen osa-alueet opinnäytetyöni kannalta. Porin kaupungin kesäleikkikenttätoiminta on tarkoitettu 4-8 –vuotiaille lapsille, joten keskityn erityisesti näiden ikävuosien kehitykseen.

4.1 Sosiaalinen kehitys

Sosiaalisen kehityksen osa-alueita ovat muun muassa vuorovaikutustaidot ja kyky toimia muiden kanssa. Persoonallisuuden kehitys on tiivsti yhteydessä lapsen sosiaaliseen kehitykseen. Nämä sisältävät erilaisia rooleja ja arvoja, joita lapsi omaksuu ympäriltään esimerkiksi yhteiskunnalta, perheeltään, sukulaisiltaan ja ystäviltään. Lapsen sosiaaliseen kehitykseen vaikuttavat erityisesti hänen vanhempansa. Sosiaaliseen kehitykseen ja lapsen hahmotukseen itsestään vaikuttavat lapsen kiintymyssuhde ja kotoa opitut mallit. Lapsi oppii kotoaan muun muassa erilaisia sukupuolirooleja sekä työnteon ja rahan käytön malleja. Lapsi oppii ottamalla mallia vanhemmistaan ja heidän reagoineistaan esimerkiksi millainen käytös on suotavaa ja mikä puolestaan ei ole. Lapsi saa kotoaan eväät sosiaaliseen maailmaan. (Vilén, Vihunen, Vartiainen, Sivén, Neuvonen & Kurvinen 2006, 156.)

Lapsen vertaisryhmä muodostuu ikätovereista, kavereista ja ystäväistä, joiden kanssa hän harjoittelee ja kokeilee vanhemmilta opittuja sosiaalisia taitoja. Myös päiväkodista, kerhosta ja koulusta opitaan erilaisia käyttäytymisen sääntöjä ja sitä, millainen vuorovaikutus on hyväksyttävää. On tärkeää, että lapsella on ystävyysuhteita, jotta lapselle kehittyy hyvä itsetunto. Ystävyysuhteiden puuttuminen johtaa itsetunnon ja minäkäsityksen vaikeuksiin. Lapsi peilaa minäkuvaansa vertaisryhmiinsä. (Vilén ym. 2006, 156.)

Kyky eläytyä toisen tunteisiin ja ymmärtää niitä on lapselle tärkeää ja välttämätöntä oppia, jotta lapsi pystyisi toimimaan hyväksyttävästi toisten lasten joukossa. Empatian taitoja lapsi alkaa oppia jo syntymästään lähtien vuorovaikutuksessa kasvattajiinsa opettelemalla tulkitsemaan sanattomia viestejä ja itse viestimällä ilman sanoja. Empatia kehittyy aina vuorovaikutuksessa ympäristön kanssa. Tämän taidon oppimiseen auttaa selkeät rajat, jotka lapselle on asetettu. Empaattisuus ei kehity itsestään, joten on aikuisen vastuulla opettaa sitä lapsen kykyjen mukaisesti. Toiminnan yhteydessä tulee myös osata erottaa oikea ja väärä, hyvä ja paha. Moraaliin vaikuttavat kolme asiaa, jotka ovat arvo, tunteet ja käyttäytyminen. (Vilén ym. 2006, 157-158.)

4.2 Kognitiivinen kehitys

Havaitsemiseen, ajatteluun, muistiin, kieleen ja oppimiseen liityvä kehitys on kognitiivista kehitystä. Lapsen perimä ja ympäristö säätelevät kognitiivista kehitystä. Lapsi ei ole vain passiivinen ympäristön vaikutusten muokkaama, vaan hän hankkii itse aktiivisesti oppimiskokemuksia. Jotta lapselle voidaan taata uusien taitojen ja tietojen oppiminen, on ympäristön oltava virikkeellinen. Lapsi oppii ihmettelemällä ja havainnoimalla. Lapsen kielellinen tietoisuus kehittyy esimerkiksi yhteisissä luku- ja keskusteluhetkissä. Lapsi on erityisen aktiivinen ihmettelemään ja etsimään vastauksia noin kymmeneen ikävuoteen asti. Innostuessaan lapsi oppii uusia taitoja ja aivojen mikroyhteydet kasvavat ja muovautuvat. (Vilén ym. 2006, 144-145.)

Ryhmän rikkaus syntyy, kun jokainen lapsi tuo siihen oman osaamisensa. Kun kasvatusta on lapsilähtöistä, nähdään lapsi aktiivisena tiedon rakentajana, jossa aikuinen toimii lapsen oppimisen tukijana. Aikuinen myös laatii ja mahdollistaa oppimisympäristön lapselle ja on myös oppijana. Lasta tuetaan monipuolisesti tämän omien edellytyksien mukaisesti. Lapsi saa hyvät eväät kasvaa, kun kasvatuksessa arvostetaan lapsia ja luovuutta. Aikuisen tulee myös olla valmis kokeilemaan yhdessä lapsen kanssa uusia toimintamalleja ja asioita. (Vilén ym. 2006, 148.)

4.3 Fyysinen ja motorinen kehitys

Fyysinen kasvu tarkoittaa pääpiirteittäin solujen lukumäärän ja koon lisääntymistä. Fyysinen kasvu voidaan jakaa eri ikäkausiin joita ovat sikiökausi, neontaalikausi (ensimmäinen elinkuukausi), imeväisikä (ensimmäinen vuosi), leikki-ikä, kouluikä ja murrosikä. Kesäleikkikentän nuorimmat lapset 4-6 –vuotiaat ovat myöhäisessä leikki-iässä ja vanhimmat 7-8 –vuotiaat lapset ovat kouluikäisiä. Lapsen fyysiseen kasvuun vaikuttavat perintötekijät ja elinympäristö. (Vilén ym. 2006, 132-134.)

Motorinen kehitys pitää sisällään liikkeen kehityksen ja se määräytyy pitkälle keskushermoston, luuston ja lihaksiston kehityksen mukaan. Yksilön motoriset taidot kehittyvät yksilöllisesti ympäristön virikkeiden, persoonallisuuden ja oman motivaation

motoristen taitojen harjoittelun kautta. Lapsi harjoittelee motorisia taitoja oma-aloitteisesti ja hänellä on luonnostaan kiinnostus liikkumiseen. Lapsen tulee rauhassa kehittyä ja saavuttaa tarvittava kypsyystaso, jotta hän pystyy oppimaan uuden motorisen taidon. Päivittäisessä toiminnosta selviytymisessä kehon hallinnalla ja hahmotuksella on keskeinen merkitys. Tämä vaikuttaa myös lapsen minäkuvaan sekä siihen, miten lapsi kokee itsensä erilaisissa sosiaalisissa tilanteissa. (Vilén ym. 2006, 136-142.)

Liikkumisen perustaitoja lapsi harjoittelee kaksivuotiaasta seitsenvuotiaaksi asti. Motoristen taitojen kehittymiseksi on tärkeää, että lapselle läheiset ihmiset kannustavat ja tukevat häntä. Lapsen on annettava harjoitella, vaikka harjoitellessa kävisikin pieniä haavereita. Tällöin kasvattajan tulee kannustaa lasta yrittämään uudestaan. Kasvattajan tulee muistaa, että harjoittelu on tärkeää, mutta myös se, että liian haastavat tehtävät tai ylisuojeleva asenne eivät motivoi lasta omaehtoiseen liikkumiseen. (Vilén ym. 2006, 144.)

Piirtämisen, juoksemisen, hyppimisen ja kirjoittamisen harjoittaminen korostuu kouluikäisellä lapsella. Lapsi harjoittelee paljon hieno- ja karkeamotoriikan taitoja. Lapsi saattaa innostua jostakin harrastuksesta kuten urheilusta tai kuvataidekoulusta. Harrastuksista tulee usein tärkeä osa lapsen elämää. Tässä vaiheessa onnistumisen kokemukset luovat pohjaa edelleen lapsen myöhemmälle käsitykselle itsestään aktiivisena toimijana. (Vilén ym. 2006, 144.)

5 RYHMÄT JA NIIDEN VÄLISET SUHTEET

5.1 Yksilö ryhmässä

Yksilöt voivat toteuttaa sosiaalista vuorovaikutusta verbaalisena kommunikaationa, mutta myös ei-verbaalisella tasolla, jolloin yksilöt havaitsevat ja tulkitsevat omaa ja toistensa kommunikaatiota nonverbaalisten vihjeiden avulla.

Kommunikaatiossa voidaan erottaa useita eri tasoja. Kommunikaation lingvistisellä tasolla tarkastellaan sääntöjä kielenkäytöstä erilaisissa tilanteissa esimerkiksi kieliopin

käyttämistä tai erilaisten sanojen sopivuutta erilaisissa sosiaalisissa tilanteissa. Semanttisella tasolla tarkastellaan viestinnän merkitystä esimerkiksi sanojen tai tilanteen tulkinta. Keskustelutaso puolestaan sisältää arkipäivän tilanteita. Myös nonverbaalinen taso voidaan jakaa näihin tasoihin ja siinä vuorovaikutus tapahtuu ei-kielellisenä viestintänä. Kun tarkastellaan esimerkiksi vuorovaikutuksessa olevien henkilöiden rooleja, valtaa tai asenteita, voidaan puhua sosiaalisen tason kommunikaatiosta. Kommunikaation tavoitteiden ja vaikutusten tutkiminen ovat strategisella tasolla tapahtuvaa kommunikointia. (Tiuraniemi 1993, 9-10.)

Nonverbaalinen viestintä tapahtuu kasvokontakteissa ja muun muassa vartalon liikkeillä, eleillä, ilmeillä, asentojen, etäisyyden, hajun ja äänen sävyjen avulla. Eleillä ihminen pystyy korostamaan tai tukemaan puheensa sisältöä. Ihmiset jotka ovat vuorovaikutuksessa keskenään arvioivat toistensa halukkuutta kommunikaatioon usein tiedostamatta toisen ihmisen katsekontaktista ja asennoista. Ihminen käyttää eri aistejaan toisen ihmisen eri tunteiden havainnointiin ja päättelyyn. Sosiaalistumisen myötä nonverbaalin käyttäytymisen havaitseminen kehittyy hyvin varhain. On huomattu, että naiset ovat yleensä herkempiä havainnoissaan, kuin miehet, jonka ajatellaan johtuvan kulttuurivaikutuksista. Myös ikään liittyvien erojen ollaan havaittu vaikuttavan nonverbaaliseen havaitsemiseen. Esimerkiksi vanhojen ja nuorten ihmisten on haastavampaa tunnistaa toistensa nonverbaalia toimintaa. Nonverbaalinen viestintä auttaa ihmistä selviytymään vuorovaikutukseen liittyvistä toiminnoista. (Tiuraniemi 1993, 10-13.)

5.2 Vuorovaikutus ryhmässä

Sosiaalipsykologiassa ryhmä määritellään usein seuraavasti: ryhmä on kahden tai useamman henkilön vuorovaikutukseen perustuva kokonaisuus, jolloin henkilöiden välillä on vakaat, rakentuneet suhteet, yhteisiä tavoitteita sekä ryhmän jäsenet tunnistavat ryhmän jäsenyytensä. Tämä edellä mainittu määritelmä koskee pienryhmää, jonka jäsenet tuntevat toisensa ja ovat kasvokkaisvuorovaikutuksessa. Mikäli ryhmässä on enemmän kuin 12 henkilöä, voidaan jo puhua suurryhmästä. Tällöin ryhmän sisälle muodostuu usein alaryhmiä. Suurryhmälle ominaista on, että jäsenillä on yhteinen

tavoite, mutta jotkut jäsenet eivät ole keskenään vuorovaikutuksessa kuin satunnaisesti.

Vuorovaikutus erilaisissa ryhmissä muodostuu, tiedon vaihtamisesta ja sen jakamisesta, tavoitteiden asettamisesta ja saavuttamista säätelevästä motivaatiosta, joka voi olla negatiivista tai positiivista. Myös käyttäytymisen ohjailu ja emootioiden vaihtaminen muodostavat vuorovaikutusta ryhmissä. Ryhmien vuorovaikutusta leimaa joko yhteistyö tai kilpailu, sillä ryhmän toiminta perustuu usein tehtävän suorittamiseen. Osapuolten hierarkinen asema muovaa lähes aina suhteiden muovautumista. (Suoninen, Pirttilä-Backman, Lahikainen & Ahokas 2010, 191-195.)

5.3 Ryhmän jäsenyys

Forming-storming-norming-performing-adjourning- malli on Bruce Tuckmanin (1965) luoma tunnettu malli, joka kuvaa ryhmän kehitystä erottamalla ryhmän elinkaaren vaihteita. Nämä vaiheet ovat muotoutumisvaihe, jossa uuden ryhmän jäsenet ovat ymmällään ja riippuvaisia johtajasta. Seuraava vaihe on kuohuntavaihe, jossa ryhmässä kapinoidaan mahdollista johtajaa vastaan. Kolmas vaihe on normittamisvaihe, jossa kiinteytyminen on aluillaan ja ristiriidat voitetaan. Jäsenet tukevat toisiaan ja opettelevat yhteistyötä, kun normit ovat selkeytyneet. Neljäs vaihe on työntekovaihe, jossa ryhmän energia kanavoituu tehokkaaseen työskentelyyn ja ihmissuhteista muodostuu tehtävän suorittamiseksi toimiva rakenne. Viimeinen vaihe on hyvästelyvaihe, jossa tehtävä on saatettu loppuun ja ryhmä hajaantuu. (Suoninen ym. 2010, 206-207).

Ryhmän vetovoima ja ryhmän jäsenten välinen yhteydentunne heijastuvat ryhmän kiinteyteen. Tätä ilmiötä kutsutaan koheesioksi. Ryhmän kiinteyttä vähentävät esimerkiksi alaryhmien muodostuminen ja kilpailu ryhmän jäsenten välillä. Alaryhmien muodostuminen johtuu ensisijaisesti ryhmän jäsenten keskinäisistä pitämistä ja persoonallisista vetovoimista. Kilpailutilanteet joissa toiminnasta saatava hyöty tai palkkiö on yksilöllistä, aiheuttaa ryhmän jäsenten välille kilpailua, joka heikentää ryhmän koheesiota ja aiheuttaa jännitteitä jäsenten välille.

5.4 Ryhmien väliset suhteet

Ryhmien keskinäisellä riippuvuudella ja yhteistoiminnalla voidaan kuvata niiden välisiä suhteita. Ryhmien välisiä riippuvuuksia voidaan kuvata muun muassa jaetun riippuvuuden, sekventiaalisen, vastavuoroisen ja tiimityyppisen riippuvuuden avulla. Ryhmät voivat havaita ympäristöään erilaisilla tavoilla ja niillä voi olla erilaisia perustehtävään liittyviä tekijöitä, joka vaikuttaa ryhmien välisiin suhteisiin. Myös ryhmien väliset valtaerot ovat yksi vaikuttaja ryhmien välisissä suhteissa. (Tiuraniemi 1993, 59-61.)

6 RYHMÄNOHJAUS

Lapsiryhmän kanssa toimiessa olennaisessa osassa ovat työntekijän ryhmänohjaustaidot. Kesäleikkikenttätoiminta vaatii ohjaajilta kykyä ohjata lasten leikkiä ja tukea lapsia muodostaman myös uusia ystävyysuhteita. Leikkikenttätoiminnassa jokainen päivä tuo eteen hieman erilaisen lapsiryhmän, sillä osallistuminen toimintaan on vapaaehtoista. Jotkin lapset käyvät useammin kentällä, kuin toiset. Myös sää vaikuttaa pitkälti siihen, kuinka paljon lapsia saapuu kentälle minäkin päivänä. Lapset osallistuvat yleensä kotiaan lähimpänä olevan kesäleikkikentän toimintaan, jolloin lapsilla saattaa olla kyseisellä leikkikentällä hänelle entuudestaan tuttuja lapsia, kuten ystäviä, naapureita ja muita lähialueen tuttuja. Tällöin ohjaajan tulee huomioda se, että lapset tutustuvat myös muihin leikkikentällä käyviin lapsiin ja osallistuvat järjestettyihin toimintoihin myös muiden, kuin ystäviensä kanssa. Lisäksi kentällä saattaa käydä lapsia, joilla ei ole entuudestaan tuttuja kavereita toiminnassa mukana. Ohjaajan tulee myös olla tarkkana, etteivät nämä lapset jää yksin, vaan pääsevät myös porukkaan mukaan.

6.1 Vuorovaikutustaidot

Ohjaaja tarvitsee vuorovaikutustaitoja ryhmän ohjaamiseen ja turvallisen ryhmän luomiseen. Vuorovaikutuksen tärkein taito on vuorovaikutus oman itsensä kanssa. Tämä muodostaa perustan muille vuorovaikutustaidoille. Keskeisiä vuorovaikutustaitoja

ovat hyvään oloon osallistuminen, pahan olon helpottaminen ja eri mieltä oleminen. Hyvään vuorovaikutukseen kuuluu myös omien tunteiden ilmaisu ja palautteen antaminen ja vastaanottaminen. (Aalto 2002, 7-9.)

Lasta tukeva toiminta lähtee vuorovaikutuksesta. Jotta lapsen sosiaaliset taidot ja kielellinen tietoisuus harjaantuisivat, tarvitaan vuorovaikutusta. Kasvatuksella, kuuntelemisella tai annetuilla ohjeilla ei saada toivottua vaikutusta, jos lapsi ei luota työntekijään ja vuorovaikutus ei tämän kanssa toimi. Sosiaali- ja terveysalan tehtävissä tärkeässä asemassa on saada luotua asiakkaalle kokemus voimavarojen kasvusta ja siihen pyritään vuorovaikutuksellisella tukemisella. Vuorovaikutus on tärkeää lapselle etenkin minäkuvan, itsetunnon ja käyttäytymisen kehittymisen kannalta, sillä nämä muodostuvat lapselle vuorovaikutuksessa toiseen ihmiseen. Lapsen vuorovaikutustaitojen kehityksen tukeminen on nostettu esiin varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2016) ja esiopetuksen opetussuunnitelman perusteissa (2014). Kasvattajien on työssään muistettava peilikuvana olemisen merkitys. Lapsi muodostaa kuvaa itsestään ja muista sen perusteella, miten kasvattaja häneen suhtautuu. Lasten kanssa epävarmuuden ja epätietoisuuden tunteet ovat esillä ja kasvattajan työhön sisältyy vahvasti näiden tunteiden sietämisen opettelu. (Vilén ym. 2006, 462.)

6.2 Turvallinen ryhmä

Yksilölle uusi ryhmä on aina suuri haaste. On miltei mahdotonta välttää ryhmiä, sillä niitä on kaikkialla. Yksilölle on tärkeä kokea, että hän pystyy vaikuttamaan siihen mitä ryhmissä tapahtuu ja millaisia tuloksia toiminnasta on hänen kannaltaan, koska ryhmällä voi olla sekä jäsenelle että ulkopuolelle jäävälle ratkaisevan suuri merkitys. (Suoninen ym. 2010, 194).

Eri osatekijöitä joista turvallisuus ryhmässä syntyy, ovat muun muassa luottaminen ja luotettavaksi osoittautuminen, hyväksyntä, avoimuus, tuen antaminen ja sitoutuminen. Tavoitteena on, että ryhmän jäsenet pystyisivät olemaan avoimia toisilleen ja luottamaan ryhmänsä jäseniin. Kun ryhmä on turvallinen, jäsenet tukevat toisiaan haasteissa, joka puolestaan kasvattaa luottamusta. Ryhmään sitoutuminen ja halu tehdä yhteistyötä auttavat jäseniä kohti yhteistä päämäärää. (Aalto 2000, 16.)

Turvallisessa ryhmässä jäsenet tuntevat saavansa olla juuri sellaisia kuin ovat ja tuntevat, että heidät hyväksytään myös heikkouksineen. Turvallisessa ryhmässä jäsenet uskaltavat kokeilla sellaisiakin asioita, joita eivät olisi itsekään uskoneet pystyvänsä tekemään. Tällaisessa ryhmässä itsetunto vahvistuu ja välittäminen muista ryhmän jäsenistä lisääntyy. Jos ryhmä ei ole turvallinen, saattaa esiin nousta huonoimpia piirteitä ja vastenmielisiä tunneilmaisuja jäsenten välillä. Tällaisessa ryhmässä jäsen ei uskalla näyttää mitä osaa, eikä osaa ilmaista itseään rehellisesti. (Aalto 2000, 17). Kun jäsenillä on ryhmässä hyvä olla, pystyvät he tunnistamaan, hyväksymään ja ilmaisemaan oman persoonan ulottuvuuksia laajasti ja rehellisesti. Jos ryhmässä hyväksytään ryhmän jäsen sellaisenaan, vahvistaa se jäsentä luopumaan turhista rooleista ja suojauskäytännöistä. (Aalto 2000, 21-22).

6.3 Ohjaajan rooli lapsiryhmässä

Ryhmädynamiikka saattaa tämänkaltaisessa toiminnassa olla hyvinkin riippuvainen ryhmän ohjaajista. Tällöin perusolettamus on, että ryhmä saa turvaa yhdeltä henkilöltä, joista ryhmän jäsenet ovat riippuvaisia. Näitä riippuvuuden ilmauksia ilmenee erityisesti ryhmän toiminnan orientaatio vaiheessa silloin, kun ryhmän perustehtävä on epäselvä. Ryhmän jäsenet odottavat, että joku nousee johtajaksi ja määrittelee ryhmän perustehtävän. Tällaisessa kesäleikkikenttätoiminnassa, jossa ryhmä muodostuu lapsista ja ohjaajasta/ohjaajista, on asetelma lapselle selvä johtajan osalta. Johtajaksi muodostuu luontevasti aikuinen ohjaaja. Kun lapsi kokee avuttomuuden ja epävarmuuden tunteita ryhmässä, pyritään nämä tunteet ratkaisemaan riippuvuudella. Tähän riippuvuuteen voidaan myös liittää kateudesta ja ahneudesta johtuva tyytymättömyys, turhautuneisuus, syyllisyys ja masentuneisuus. Tällaisessa riippuvassa ryhmässä kaikkivoipaisuuden ja kaikkitietävyyden odotukset lankeavat yhden henkilön osalle. Johtaja nähdään täydellisenä ja häneltä halutaan tietoa ja valtaa. Jos johtaja ei tyydytä ryhmän tarpeita, hänen arvoansa ruvetaan kieltämään. Oikeudenmukaisuus on erityisen tärkeää lapsiryhmän ohjaamisessa. Ohjaajan tulee myös sanoittaa ja perustella lapselle tekemänsä päätökset ja toiminta. (Tiuraniemi 1993, 56-57.)

Lapsen tullessaan torjutuksi ja jäädessään syrjään, on tärkeää, että aikuinen palauttaa yhteenkuuluvuuden tunteen ja opettaa lapselle keinoja saada hyväksyntää ja saada lapsi kokemaan merkityksellisyyttä. Jos lapsi tulee torjutuksi, hän ei saa mahdollisuutta harjoitella juuri niitä taitoja, joita hänen tulisi harjoitella. Ohjaajan rooliin kuuluu olennaisesti myös turvallisuuden luominen omalla olemuksellaan sekä toiminnallaan. Ohjaajan omat tunteet ovat myös olennaisia haastavissa tilanteissa. Näitä tunteita saattavat olla muun muassa pelon ja epäonnistumisen tunteet ja kokemus siitä, että tilanne uhkaa ohjaajan roolia. Hankalien tilanteiden käsittely on opettavaista ja ohjaajan tulee hyväksyä omat epävarmuuden tunteet, eikä niitä tule paeta. On myös muistettava, että lapsella saattaa olla pulmia itsesäätelystä tai kehittymättömät vuorovaikutustaidot sosiaalisissa tilanteissa. Isot ryhmät saattavat tällöin olla erityisen haastavia. Tärkeää on, että ohjaaja hallitsee omat negatiiviset tunteet lapsen käyttäytymistä kohtaan, jotta hän pystyy ohjaamaan lapsen vuorovaikutustaitojen ja tunteiden säätelyn taitojen kehittymistä. (Aalto 2000, 78-79.)

6.4 Lapset ryhmässä

Lapsi muodostaa usein ensimmäistä kertaa vuorovaikutussuhteita useisiin ikätovereihin päiväkodissa. Lapsi saa tällöin itsestään kokemuksia ryhmän jäsenenä ja oppii rakentamaan ja ylläpitämään vertaissuhteita. Vertaissuhteet muodostavat lapsen kehitykselle tärkeän toimintaympäristön, jossa lapsi ystävystyy, nauttii leikin vaihtelevista juonikuvioista ja oppii asioita aktiivisena toimijana (esim. Corsaro 2003; Dodge ym. 2003; Harris 1998, 2000). Vuorovaikutustaitojen harjoitteluun luovat oivan alustan leikin säännöt, leikkiroolit ja leikin eteneminen. Näitä lapsi pääsee harjoittelemaan kavereiden kanssa, joiden kanssa hän pystyy neuvottelemaan toimintatavoista ja säännöistä tasavertaisista lähtökohdista. Leikin aktiivinen toimijuus tulee esille leikin tapahtumien kehittämisessä ja sääntöjen rakentamisessa (Howard & McInnes 2013). Vertaisryhmässä kaikki kokemukset eivät ole kuitenkaan myönteisiä. Parhaimmillaan tasavertaiset vertaissuhteet vahvistavat muun muassa lapsen minätuntemusta ja itsekunnioitusta (esim. Kockhenderfer & Ladd 1996; Newcomb & Bagwell 1996). Vertaisryhmän torjunta voi puolestaan asettaa vaaraan lapsen tasapainoisen kehityksen ja heikentää lapsen tulevaisuuden vuorovaikutussuhteiden rakentamista. Ihminen tarvitsee yhdessä elämiseen ja toimimiseen erilaisia taitoja. Jotta ihminen pystyy toimimaan

tilanteeseen sopivalla ja sen edellyttämällä tavalla, tarvitaan itsesäätelykykyä. Tunteiden ja käyttäytymisen säätely näkyy kavereiden parissa toimiessa taitavana ja tilanteeseen tarkoituksenmukaisena vuorovaikutuksena.

Lasten vertaissuhdetaidot voidaan jakaa neljään osa-alueeseen, joita ovat ryhmässä toimimisen taidot, vuorovaikutuksen ylläpitämisen, vertaisten tukemisen taidot, vuorovaikutukseen liittymisen taidot sekä toisten huomioon ottamisen taidot (Laaksonen 2014). Lapsi harjoittelee muun muassa kaverin mielentilan tunnistamista, palautteen antamista ja vastaanottamista, ristiriitojen ratkaisemista, tuen antamista, leikkiin liittymistä, muihin tutustumista, toisten huomioimista ja kompromissien tekemistä. (Laaksonen & Repo 2017, 5). Laaksonen (2014) väitöskirjassa lapsen vertaissuhdetaidot ja kiusaaminen esikoulun vertaisryhmissä osoittaa, että lapset hallitsevat vertaissuhdetaitoja vaihtelevasti. Tutkimuksen mukaan esikouluikäisillä lapsilla on keskimäärin kohtuullisen hyvät ryhmässä toimimisen taidot, mutta heillä kaikilla oli vaikeuksia etenkin vuorovaikutuksen ylläpitämisen ja vertaisen tukemisen taidoissa. Monilla lapsille tasapainoisen ja myönteisen vuorovaikutuksen ylläpitäminen oli haastavaa ilman aikuisen tukea. Jotta lapsen vuorovaikutuksellisten taitojen kehittymistä voidaan tukea, on aikuisilla oltava riittävästi tietoa lapsen yksilöllisistä vahvuuksista ja kehityskohteista.

Parhaassa tapauksessa vuorovaikutuksessa toiseen ihmiseen lapselle syntyy miellyttäviä kokemuksia ja muistijälkiä toisten kanssa elämisestä. Ulkopuolisuuden tunteeseen liittyy selvä riski tulla kiusatuksi, kiusata muita ja kokea yksinäisyyttä. Ulkopuolisuus lapsena voi heijastua oireina vielä aikuisenakin aiheuttaen alttiuden masennukseen, syrjäytymiseen, oppimismotivaation heikkenemiseen ja aggressiiviseen käyttäytymiseen.

Kiusaamista esiintyy jo pienten lasten parissa. Kiusaamisella tarkoitetaan ryhmässä tapahtuvaa loukkaavaa ja vahingoittavaa vuorovaikutusprosessia. Pienten lasten parissa kiusaamisen määrittely voi olla hankalaa, sillä pieni lapsi ei aina ymmärrä loukkaavansa. Myös pienten lasten parissa erilaiset epäsuorat kiusaamisen muodot, kuten kaveriporukan ulkopuolelle sulkeminen, ovat tavallisia. (Laaksonen 2017, 6-14.)

7 TUTKIMUSTAVOITE JA TUTKIMUSTEHTÄVÄ

Aiheeksi valitsin ”ryhmytyminen ja sen tukeminen 4-8 – vuotiaiden kesäleikkikenttötoiminassa Porissa”. Aihe alkoi kiinnostaa, sillä olen itse toiminut kahtena perökköisenä kesänä kesäleikkikenttöohjaajana ”Mukilassa” kahdella eri leikkikenttällä. Etenkin kesän 2018 leikkikenttötoiminnan aikana keskityin huomioimaan ja tekemään huomioita lasten ryhmytyimisestä ja ryhmässä toimimisesta. Teimme työparini kanssa myös monia ryhmytyymistä edistäviä leikkejä yms. toimintaa. Ryhmytyminen aiheena sivuaa myös kiusaamisen teemoja, joka mielestäni varhaiskasvatusikäisilläkin on hyvin tärkeä tuoda esille. Ryhmytyminen sinällään on jo mielenkiintoinen ilmiö ja kun siihen lisätään vielä sen tukemisen näkökulma, Mukila ryhmytyymisen tarkkailun kohteena on mielenkiintoinen kohde, sillä ympöristönä se voi olla lapselle haastava ryhmytyymisen ja ryhmään sisälle pääsemisen kannalta. Lapsia voi hyvinä päivinä olla jopa lähemmäs 40 kenttällä samanaikaisesti ja osallistuvien lasten määrä vaihtelee päivittäin hyvin paljon. Jotkin lapset saattavat olla toiminnassa koko kesän aikana vain pari kertaa, kun taas jotkin lapset saattavat osallistua lähes joka päivä. Myös ohjaajien näkökulmasta lasten saaminen osaksi ryhmää on haastava. Ensinnäkin lasten ikähaarukka on aika laaja. 4 – vuotiailla ja 8 – vuotiailla on jo hyvin erilaiset leikit keskenään. Ryhmytyymisen merkityksen pohtiminen tulisi olemaan yksi osa opinnäytetyötöni. Mitä hyötyjä voi seurata siitä, että kesäleikkikenttötoiminnassa pyritään yhtenäiseen ryhmään? Onko se ylipöätään mahdollista näin isolla ja muuttuvalla ryhmällä?

Tavoitteena on selvittää, miten ryhmytyminen toimii kesäleikkikenttötoiminnassa ja miten ohjaajat pystyvät sitä tukemaan ja vahvistamaan. Tarkoituksena on kirjoittaa havainnoiva opinnäytetyö omien kokemuksieni ja muistiinpanojeni pohjalta. Oikeastaan aloitin jo opinnäytetyön tekemisen kesällä ohjatessani kesäleikkikenttötoimintaa. Kehittelimme yhdessä työparini kanssa erilaisia ryhmytyymistä edistäviä leikkejä ja toimintaa lapsille. Havainnoin myös sitä, miten ohjatun toiminnan ulkopuolella voidaan auttaa lapsia ryhmytyymään ja edesauttamaan sitä, ettei kukaan lapsista jää ryhmän ulkopuolelle.

Teen opinnäytetyön yhteistyössä Porin kaupungin kanssa. Otin yhteyttä varhaiskasvatusyksikön päällikköön Ritva Välimäkeen asian tiimoilta. Opinnäytetyötä voitaisiin

mahdollisesti hyödyntää kesäleikkikenttäohjaajien koulutuksessa ja info-tilaisuudessa. Tutkimuksesta hyötyy Porin kaupunki ja kesäleikkikenttätoiminta. Myös tulevien kesien Mukila ohjaajat hyötyvät tutkimuksesta ja tätä kautta myös kesäleikkikentillä käyvät lapset. Ainakin osassa päiväkodissa ollaan siirtymässä tai on jo siirretty ainakin osittain pienryhmätoimintaan. Pienryhmätoiminnassa lapset jaetaan pienempiin ryhmiin eri toimintoja varten. Mielestäni tutkimukseni sivuaa myös tätä, sillä myös päiväkodeissa ryhmäytymisen tukeminen ja sen toteutuminen on tärkeää. On mielenkiintoista tarkastella sitä, miten lapset luonnostaan luovat ryhmiä keskenään. Tärkeäksi ohjaajan merkitys muuttuu erityisesti silloin, kun ryhmäytyminen ei tapahdu luonnostaan tai jokin tai jotkin lapset jäävät ryhmän ulkopuolelle. On mielestäni tärkeää, että ryhmäytymiseen kiinnitetään huomiota myös kesäleikkikenttätoiminnassa. Vaikka toiminta onkin vapaaehtoista, ei se tarkoita sitä, että lasten ei tulisi oppia mitään, päinvastoin. Ryhmäytyminen ja kaikkien kanssa toimeen tuleminen on avainasemassa myös lapsen tulevaa elämää varten. Koulussa on paljon ryhmätehtäviä ja projekteja, joissa ryhmäytymistä tarvitaan ja myös työelämässä työyhteisöön kiinnittyminen ja siihen liittyminen ovat merkittävässä osassa tulevaa elämää.

8 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS

8.1 Tutkimuksen aikataulu

Aineisto raporttia varten on ohjauskertojen osalta hankittu jo kesällä 2018 Mukila toiminnan aikana. Lisäksi havainnot opinnäytetyötä varten on tehty myös edellisen kesän 2017 Mukila toiminnan ajalta. Teoriaa tutkimuksen pohjaksi alettiin hankkia hiljalleen jo vuoden 2018 syksyllä. Tällöin itse raportti ei juurikaan saanut täytettä. Hain itse työkokemusta varhaiskasvatuksen parissa toimimisesta vuoden 2019 keväällä ja kesällä päiväkodista lastentarhanopettajan sijaisen työssä, pitäen kuitenkin mielessäni ryhmäytymisen teemat lasten parissa. Myös tältä työajaltani päiväkodissa, sain lisää ajatuksia ja käytännön harjoitusta itselleni ohjaajana ja kasvattajana lapsiryhmässä. Alkusyksystä 2019 aloin kasata ja työstää opinnäytetyöni raporttiosuutta ja tarkastelemaan vielä lähemmin havaintojani ja kesäleikkikenttätoiminnasta ja ohjaajan roolista ryhmän tukemisessa.

8.2 Tutkimuksen kohdejoukko ja toimintaympäristö

Tutkimuksen kohderyhmänä ovat Porin mukilatoiminnassa mukana olevat lapset. Olin itse ohjaajana kesän 2017 kesäleikkikenttätöiminnassa keskustan leikkikentällä ja kesän 2018 olin Noormarkun leikkikentällä. Tutkimus keskittyy havainnoimaan näiden edellä mainittujen leikkikenttien toimintaan osallistuneita lapsia. Koska ryhmät ovat leikkikentillä pääpiirteittäin samanlaisia ominaisuuksiltaan, en kokenut tarpeelliseksi kerätä tietoa näiden leikkikenttien lisäksi Porin muilta leikkikentiltä. Ominaisuuksilla tarkoitan sitä, että toiminta on kaikilla leikkikentillä hyvin samantyylistä, lapset ovat iältään kaikilla kentillä 4 -8 -vuotiaita ja toimintaan osallistujat vaihtelevat päivittäin. Vaikka tarkastelu keskittyykin kesän 2018 leikkikenttätöimintaan Noormarkun kentällä, on mielestäni silti hyvä, että minulla on taustalla myös keskustan leikkikentästä kokemusta yhden kesän ajalta. Tällöin voin hieman vertailla, vaikuttaako leikkikentän sijainti ryhmäytymiseen pääpiirteittäin.

8.3 Toimintakertojen rakenne

Kesäleikkikenttätöiminta mahdollistaa ohjaajille tilaisuuden suunnitella itse leikkikentän ohjelman ja toiminnan kullekin toimintapäivälle. Tällöin ohjaajat pystyvät tunnistelemaan ja havainnoimaan oman leikkikenttensä lapsia ja heidän mielenkiinnon kohteitaan. Vaikka toimintaa voidaankin hyvin pitkälle suunnitella etukäteen, on toimintaa ohjatessa ja järjestettäessä oltava joustava ja tarvittaessa muutettava suunnitelmia lennosta. Mukilaan oli todella antoisaa suunnitella ohjelmaa kullekin ohjauskerralle, sillä ohjaajille ei valmiiksi anneta mitään varsinaista runkoa tai ohjelmaa, mitä leikkikentällä pitää toteuttaa. Tämä puolestaan mahdollisti sen, että pystyin miettimään ohjauskertoa hyvin vapaasti juuri ryhmäytymistä silmällä pitäen. Toki toteutimme kesän aikana muutakin toimintaa, kuin alla olevat ohjauskerrat. Valitsin kuitenkin muutaman toimintakerran, joita erityisesti käytän tarkastelun apuna. Alla on koottuna toimintakertojen suunnitelmat ja niiden tavoitteet.

8.3.1 Ensimmäinen ohjauskerta - tutustumisleikkejä

Tämä ohjauskerta pidetään heti mukilatoiminnan ensimmäisenä päivänä 5.6.2018. Tehdään nimileikkejä muun muassa nimijuna jossa leikkijät vuorotellen kyselevät toistensa nimiä ja muodostavat siten pitkän nimijunan. Kun juna on valmis, voidaan leikkiä seuraa johtajaa tyyppinen leikki. Nimien opetteluun voitaisiin myös tehdä leikki, jossa lapset asettuvat piiriin. Ohjaaja aloittaa ottamalla lankakerän. Ohjaaja sanoo oman nimensä ja heittää lankakerän jollekin lapsista pitäen samalla kiinni langan päästä. Näin jatketaan kunnes kaikki lapset ovat saaneet lankakerän ja heillä on käsissään lankaa. Tämän jälkeen voidaan koittaa purkaa muodostunut seitti heittämällä lankakerä aina sille, jolta lankakerän aluksi sai ja koittaa muistaa tämän henkilön nimi. Nimileikkien lisäksi voitaisiin tehdä harjoituksia, joissa otetaan kontaktia ryhmän jäseniin. Leikki toimii lämmittelynä tulevalle toiminnalle ja se kehittää luovuutta. Siinä ohjaaja pyytää tekemään eri mallisia patsaita pareittain tai pienryhmässä. Patsaat voidaan tehdä niin, että joku osallistujista on taiteilija ja muut materiaalia. Patsaat voivat olla joitain tunnettuja hahmoja, esineitä, kirjaimia yms. Voidaan myös tehdä kaksi joukkuetta jotka tekevät patsaan ja toinen joukkue yrittää arvata mitä se esittää. Käydään myös säännöt läpi ja tehdään ne yhdessä.

Tavoitteena tälle kerralle on oppia uusien lasten nimiä ja se, että saataisiin lapsia tutustutettua muihin lapsiin. Lapset ovat varmasti alkuun hieman jännittyneitä ja on tärkeää saada ryhmään alusta asti rento ilmapiiri. Jotkin lapset saattavat olla ensimmäistä kertaa Mukila toiminnassa mukana. Ohjaajat ottavat lasten saavuttua jokaisen lapsen vastaan ja tervehtivät tätä ja kyselevät hieman kuulumisia. Lapset harjoittelevat tällä toimintakerralla muun muassa muihin ryhmäläisiin tutustumista, toisten huomioimista ja yhteisten pelisääntöjn noudattamista. Lapselle leikki on paras väline oppia toisten lasten nimiä ja tutustua ryhmään.

8.3.2 Toinen ohjauskerta - valokuvasuunnistus

Tavoitteena olisi pitää lapsille valokuvasuunnistus mukilan piha alueella. Tähän tarvitaan paljon etukäteisvalmisteluja ja päiväksi tälle toimintakerralle on päätetty 13.6.2018. Käytännössä suunnistus tapahtuisi siten, että lapset saisivat aluksi vinkin

etsiä ensimmäistä kuvaa portilta. Kun kuva löytyy, on kuvassa jokin leikkikentän alueella oleva asia (kiipeilytelineestä, keinuista, leikkimökistä). Kuvassa voi olla esimerkiksi jokin pienempi yksityiskohta joka tuo haastetta lapsille. Kuva johtaa lapset aina seuraavalle kohteelle. Lapset voisivat suunnistaa aina vuorotellen niin, että jokainen lapsi saisi ainakin yhden kerran löytää seuraavan kuvan. Lopulta kuvat voisivat johtaa lasten välipala keksikaapille, jossa huomataankin, että keksit ovat kadonneet ja kaapista löytyykin vain viesti kapteeni keksiltä, että hän on piilottanut keksit läheiseen metsään. Sitten mennään lasten kanssa yhdessä metsään etsimään keksejä. Keksiä lisäksi metsään on piilotettu kaksi karkkipussia aarteeksi. Tehtävä kehittää lasten ongelmanratkaisua ja avaa heidän silmiään katselemaan ja tarkastelemaan pihaa tarkemmin. Ryhmäytymistä ajatellen tehtävässä yhteistyötaidot ovat olennaisessa asemassa. Tehtävässä toimitaan tiiminä ja kavereilta voidaan kysyä apua ja neuvoa. Tehtävä on mukavaa yhteistä tekemistä lapsille ja sopii myös nuoremmille ja toivottavasti innostaa myös vanhempia lapsia.

Tässäkin tehtävässä lapset harjoittelevat yhteisten pelisääntöjen noudattamista ja myöskin ryhmän toimintaan sitoutumista. Lasten on pysyttävä ryhmänä, vaikka ei itse olisikaan ratkaisuvuorossa. Myös toisen tukeminen ja kannustaminen on tässä tehtävässä merkittävässä roolissa. Tällä toiminnalla tarkoituksena on saada ryhmässä olevia lapsia puhaltamaan yhteen hiileen. Myös lasten ikäerot oletettavasti eivät korostuisi tässä tehtävässä, sillä kyseessä ei ole kilpailu, vaan ryhmä yhdessä ratkaisee koko porukalle annettua tehtävää. Lasten välille ei siis pitäisi tulla vastakkain asettelua.

8.3.3 Kolmas ohjauskerta - vesileikkipäivä

Tämä kerta pyritään pitämään lämpimänä päivänä ja alustavasti päiväksi on sovittu 22.6.2018. Tehdään leikkimielinen kilpailu, jossa lapset jaetaan kahteen joukkueeseen. Laitetaan kaksi vedellä täytettyä saavia samalle linjalle ja kaksi tyhjää saavia/vatia muutaman metrin päähän näistä vedellä täytetyistä saaveista. Annetaan lapsille erilaisia lapiota/lusikoita/hiekkamuotteja/yms. välineitä. Tehtävänä on tietyn ajan puitteissa kuljettaa vesi toisesta saavista toiseen. Se kumpi joukkue on ajan päätyttyä kuljettanut eniten vettä omaan saaviinsa voittaa. Voidaan myös sopia tasapeli. Tässä tehtävässä tulee liikuntaa yhdessä muiden lasten kanssa ja tehtävä auttaa lapsia työskentelemään

tiiminä. Toisten kannustaminen ja tsemppaaminen ovat toivottua ja lapsia kehoitetaan tähän. Ohjaajat näyttävät omalla esimerkillään mallia muiden kannustamisesta. Voidaan myös pitää leikki useampaan kertaan, jolloin sekoitetaan joukkueita. Joukkueiden muodostus tapahtuu myös siten, että pyritään katsomaan sellaisia joukkueen jäseniä joukkueisiin, jotka eivät entuudestaan tunne toisiaan. Tämä edesauttaa sitä, että lapset huomaavat, että muidenkin kuin omien kavereiden kanssa voi leikkiä ja heihin voi tutustua.

Tässä tehtävässä korostuu kompromissien tekeminen ja muihin tutustuminen. Ryhmät ovat sekaryhmiä ja tarkoituksena on ryhmäyttää sellaisia lapsia keskenään, jotka eivät ole entuudestaan tuttuja toisille. Lapsille on helpompi tutustua toisiin lapsiin leikin tiimellyksessä. Yhteinen kilpailu kannustaa koko ryhmän leikkimään yhdessä, jolloin muihin kuin omiin tuttuihin kavereihin on mahdollisuus tutustua ohjaajan avustuksella. Silloin lapsen on myös helpompi liittyä leikkiin, kun torjutuksi tuleminen ehkäistään ohjaajien toimesta ja kaikki pääsevät leikkiin joka tapauksessa.

8.3.4 Neljäs ohjauskerta – pelipäivä

Pidetään pelipäivä, jolloin pelaillaan erilaisia pihapelejä. Tarkoituksena olisi järjestää pelipäivä 11.7.2018. Haluan tarkastella aika perinteisiäkin pelejä ryhmäytymisen näkökulmasta. Lapset toivoivat ensimmäisenä Mukila kesänäni kovasti polttopalloa ja ajattelin, että se voisi olla lämmittelyleikki. Sillä saadaan sopivasti lämpöä päälle ja kaikki lapset mukaan. Lisäksi se on monelle lapselle tuttu leikki, joten sääntöjen opetteluun ei tuhlaannu aikaa. Leikissä piirretään maahan ympyrä johon leikkijät menevät. Ohjaaja aloittaa olemalla polttaja ja yrittää heittää pehmeällä pallolla lapsia. Kun pallo osuu, joutuu piiristä pois ja pääsee polttajaksi. Se kuka on viimeisenä jäljellä, on voittaja. Palloleikeillä voidaan myös jatkaa. Voidaan esimerkiksi ottaa tunnelipallo, jossa lapset jaetaan kahdeksi joukkueeksi. Joukkueet muodostavat jonon jossa he seisovat siten, että heidän jaloistaan muodostuu tunneli. Ensimmäinen jonossa lähettää pallon maata pitkin vierittäen jalkojen välistä viimeiselle jonossa, joka ottaa pallon ja juoksee jonon ensimmäiseksi. Näin jatketaan kunnes kaikki lapset ovat saaneet vierittää pallon ja juosta jonon ensimmäiseksi. Se joukkue joka on ensimmäisenä valmis, on voittaja. Ryhmäytymisen kannalta joukkueiden kokoonpanoa kannattaa vaihdella, siten, että

kaikki saavat olla kaikkien kanssa. Väliin voitaisiin ottaa rauhallisempi leikki. Tähän tarvitaan kuvakortit joissa on erilaisia esineitä ja asioita. Lapset arvotaan pareiksi ja parille annetaan pakasta yksi kortti. Heidän tehtävänä on esittää muille lapsista kortin kuva ja muut yrittävät arvata. Tässä tarvitaan päättelykykyä ja luovuutta. Lisäksi pari tutustuu toisiinsa ja oppii tekemään yhteistyötä keskenään. Lapset saavat välillä leikkiä omatoimisesti keskenään ja ennen ruokailua voidaan ottaa rikkinäinen puhelin, joka on hauska leikki ja se vaatii tarkkuutta ja yhteistyötä lapsilta. Lisäksi se rauhoittaa sopivasti ruokailutilannetta.

Pelit ovat hyvä väline kommunikaation kehittämiseksi lasten välillä. Siinä tulee yhdessä opeteltua pelin sääntöjä ja ristiriitoja pyritään yhdessä ratkaisemaan. Myös ystävällisyyden osoittamista kaveria kohtaan harjoitellaan esimerkiksi siinä, kun kaikki eivät voi olla voittajia ja ns. häviäjää lohdutetaan koko porukalla ja kannustetaan häntä onnistumaan seuraavalla kerralla. Peli on myös ohjaajalle luonteva väline saada lapsia yhteiseen leikkiin, sillä etenkin lapsille tutut pelit tuntuvat mielekkäiltä ja lapsi tietää jo etukäteen, mitä peliltä/leikiltä odotetaan. Esimerkiksi ohjaaja voi kysellä jotakin toista lasta pelaamaan jotakin peliä, jos näkee jonkun lapsen yksin tai “ei ole mitään tekemistä”.

8.3.5 Viides ohjauskerta – kaverikoira päivä

Viides ohjauskerta pidetään 26.7.2018. Tämä ohjauskerta ei sinällään juuri vaadi varsinaista ohjausta. Mukilassa käy yleensä kerran kesässä kaverikoirat. Koiria saa silitellä ja niitä saa taluttaakin, jos haluaa. Lapset saavat pareittain taluttaa koira pihalla. On mielenkiintoista miten eläin vapauttaa tunnelmaa ja siksi halusinkin ottaa myös tämän kerran opinnäytetyössäni lähempään tarkasteluun. Koirat tuovat ihmisiä yhteen ja niiden kautta on helppo tutustua uusiin ihmisiin. Itse olen huomannut, että omien koirieni kautta olen saanut elämäni uusia ihmisiä ja koen kuuluvani ryhmään. Ajattelin, että miksipä se ei toimisi myös lapsilla. Vaikka koirat eivät olekaan heidän omiaan ja ovat vain kerran käymässä, ne tuovat lapsille ilon aihetta ja aihetta jutella omista mahdollisista koiristaan ja lemmikeistään. Eläimen kautta on helpompi myös ujomman lapsen saada kontaktia muihin ihmisiin ja ryhmäläisiin.

Tavoitteena tälle kerralle on saada lapset rauhoittumaan ja keskustelemaan keskenään näiden koirien kautta. Tarkoituksena on saada jokaiselle lapselle ilon tunne ja mahdollisuus osoittaa välittämistä. Koirien avulla lapsen on mahdollista harjoitella nätisti koskettamista. Usein lapset silittävät eläintä hyvinkin nätisti ja koiran taluttaminen kuvastaa sitä, että lapsi voi vaikuttaa toimintaan. Koira seuraa lasta hihnassa ja lapsen puolestaan on osattava johtaa koira turvallisesti ja tarkkailla koiran reaktioita. Esimerkiksi jos koira ei halua liikkua eteenpäin lapsi usein joutuu pohtimaan miksi se ei halua liikkua. Tässä aikuinen auttaa ja voidaan yhdessä pohtia jos vaikka koira pelkääkin jotain tai sen edessä on jokin este, minkä yli se ei pääse. Voidaan neuvoa lasta kannustamaan ja rohkaisemaan koira. Lasten välillä usein herää keskustelua omista lemmikeistä ja esimerkiksi koirista pitäminen voi hyvinkin yhdistää kahta entuudestaan toisilleen tuntematonta lasta.

8.4 Havainnointi

Kyseisten kertojen tavoitteena on havainnoida miten ryhmäytyminen isossa ja vaihtelevassa ryhmässä toteutuu ja kuinka ohjaaja pystyy omalta osaltaan vaikuttamaan ryhmän toimivuuteen ja turvallisuuteen. Havainnointi tapahtui samalla, kun toimintaa toteutettiin. Olin itse myös ohjaamassa toimintaa, joten havaintoja tein toiminnan aikana samalla itse osallistuen. Toimintakertojen jälkeen kirjasin itselleni ylös muutamia havaintoja, joita toiminnan aikana tuli ilmi. Tällaisessa havainnoinnissa oli omat haasteensa, mutta myös hyvät puolensakin. Haasteellista oli muun muassa se, että välillä meinasi itseltä unohtua ryhmän kokonaisuuden tarkkailu, kun lapsia saattoi kuitenkin olla paljon paikalla ja itse olin toiminnoissa mukana. Pienimmät lapset myös tarvitsivat useissa ohjatuissa toiminnoissa apua ja tukea. Toisaalta opinnäytetyöni käsittelee myös ohjaajaan vaikutusta ryhmään, joten koin eduksi sen, että itse oli niinkin lähellä lapsia ja ryhmän toimintaan vaikuttamassa. Tietenkin myös se, että toimintaa ohjaamassa oli lisäksi kesäleikkikentän toinen ohjaaja, antoi itselleni hieman enemmän mahdollisuutta tehdä lapsista ja ryhmästä havaintoja. Havainnoidessani pyrin kiinnittämään huomiota erityisesti siihen, miten eri-ikäiset lapset kommunikoivat toisilleen ja siihen, miten paljon he tarvitsevat ohjaajalta tukea kussakin toimintaan liittyvässä asiassa.

Opinnäytetyössäni ei havainnoida ketään yksittäistä lasta, vaan havainnot keskittyvät yleisesti lapsiryhmään. Ollessani koko kesän ajan kesäleikkikentän ohjaajana, sain tehdä hyvin havaintoja pidemmältä aikaväliltä ja tämä antoi minulle mahdollisuuden tarkkailla ryhmän mahdollista muuttumista ja muokkautumista. Mukila toiminnalle ominaista on mun muassa se, että ryhmä saattaa joka päivä olla erilainen. Toisina päivinä lapsia on vähemmän ja toisina enemmän. Etukäteen ei juurikaan voi tietää, ketkä lapsista saapuvat paikalle. Tämän vuoksi oli hyvä, että sain nähdä toimintapäiviä kummastakin ääripäästä ja siltä väliltä. Osasin odottaa, että näinä päivinä joille on suunniteltu jotain erityistä ohjelmaa, osallistuu enemmän lapsia, kuin ns. tavallisille kesäleikkikenttäpäiville. Olimme siis ohjaaja parini kanssa etukäteen ilmoittaneet lasten vanhemmille näistä päivistä, jolloin on suunniteltu jokin teema tai erityistä normaalia mukila päivästä poikkeavaa ohjelmaa.

9 TULOKSET

Kuten jo opinnäytetyössä aiemmin on tullut ilmi, voi kesäleikkikenttätoiminta olla lapselle ympäristönä hyvinkin haastava. Muuttuva ryhmän kokoonpano, eri-ikäiset leikkiverit ja välillä suuri ryhmäkoko, tuovat lapsen vuorovaikutukselle haasteita. Kuitenkin toiminnassa pystyy huomaamaan lasten oman halun ja vapaaehtoisuuden osallistua toimintaan. Yleisesti ottaen lapsista huomaa, että he pääsääntöisesti nauttivat toiminnasta ja tulevat mielellään leikkikentälle touhuamaan. Kun lapsella on oma halu ja tahto tulla kentälle leikkimään, he myös ottavat ohjaajilta avoimemmin ohjeita vastaan. Tätä ohjaajat voivat käyttää hyödykseen erilaisissa ristiriitatilanteissa, mutta myös luodessaan hyvää ryhmähenkeä lasten välille.

Kesät voivat olla lasten vanhemmille haasteellista aikaa, etenkin jos lapsi on jo kouluikäinen. Lapsi pärjää kyllä yksin tai isomman sisaruksen kanssa kotona, mutta mielekäs tekeminen voi olla vaikea järjestää. Tuleeko lapsen liikuttua tarpeeksi ja oltua ulkona? Kiitosta vanhemmilta tulikin siitä, että lapsi oikeasti leikkii kavereiden kanssa

ja ulkoilee, eikä pelaa sisällä puhelimella tai muilla äylaitteilla. Yhtenä sääntönä kesäleikkikentällä sovittiinkin lasten kanssa, että puhelimet pidetään omaa repussa. Huoltajan soittoihin sai vastata, mutta muuten kännykkää ei toiminnan aikana käytetä. Myös nuorempien lasten vanhemmat olivat kiitollisia siitä, että saivat muutaman tunnin ns. omaa-aikaa, jonka voi käyttää esimerkiksi kaupassa käymiseen. Osa lapsista myös asui sellaisella paikalla, jossa ei naapureina ollut samanikäisiä lapsia tai lapsia ollenkaan. Tällöin kesä on aika pitkä aika odotella sitä, että näkee jälleen päiväkotien auettua kavereita ja pääsee heidän kanssaan leikkimään.

9.1 Havaintoja toimintakerroista

Ensimmäinen toimintapäivä meni pitkälti siihen, että ohjaajat ja lapset opettelivat tuntemaan toisiaan ja huomasivat selvästi, että osalla lapsista oli jo valmiit kaveriporukat. Mukila toiminnan ensimmäisinä päivinä lapsia saapuu leikkikentälle yleisesti ottaen enemmän, kuin aivan viimeisinä toimintapäivinä. Ensimmäisenä toimintapäivänä lapsia osallistui Noormarkun kentän toimintaan hieman alle 30. Osa lapsista oli hyvin jännittyneen oloisia ja ohjaajien tärkein tehtävä ensimmäisenä päivänä olikin ottaa kontaktia lapsiin ja ehdottaa heille sopivia leikkejä ja tekemistä. Koimme ohjaaja parini kanssa hyväksi sen, että odotamme ensimmäisen puoli tuntia ennenkuin aloitamme koko ryhmän yhteistä ohjattua toimintaa. Tämä oli hyvä ratkaisu, sillä lapset saapuivat kentälle hyvin eri aikoihin aamulla. Suunnittelemani nimileikit toimivat hyvin jäänmurtajana ja leikin avulla lapset selvästi vapautuivat alkujännityksestä. Sääntöjen tekeminen yhdessä lapsien kanssa tuntui toimivan hyvin. Lapset saivat ehdotella ryhmään erilaisia sääntöjä. Lapsia ohjeistettiin mietimään sääntöjä sen kautta, millainen lapsiryhmä olisi heidän mielestään hyvä. Nuorimpien lapsien sääntöehdotukset koskivat pitkälti fyysistä koskemattomuutta esimerkiksi: "ei saa töniä eikä lyödä toista". Kouluikäisten lasten sääntöehdotuksista esille nousi esimerkiksi ohjaajien kuunteleminen ja totteleminen ja se, ettei toisia saa kutsua rumilla nimillä eikä kiro sanoja käyttää. Myös toisten leikkiin mukaan ottaminen nousi esille lasten laatimissa säännöissä.

Toisella toimintakerralla järjestimme lapsille valokuvasuunnistuksen. Tälle kerralle lapsia saapui 20. Tällä toimintakerralla harjoittelimme lasten kanssa toimimaan yh-

dessä toisten kanssa. Lapset harjoittelivat myös loukkaamisen välttämistä ja toisen tunteisiin vastaamista. Koska mukana toiminnassa oli vanhempia lapsia, joille tehtävä oli helpompi kuin nuoremmille, eivät he saaneet ivailla, jos joku lapsista ei keksinytkään ratkaisua niin nopeasti ja tätä jouduttiin auttamaan. Oman vuoron odottaminen osoittautui hankalaksi ja se, että maltettiin antaa kaverin itse ensin pätkäillä ratkaisua. Tämä tehtävä osoittautui hyväksi ryhmäytymisen kannalta, sillä koko ryhmä toimi yhteisen tavoitteen saavuttamiseksi eli keksien löytämiseksi ja selvästi huomasi, että kun tiedossa oli yhteinen palkkio, toisia kannustettiin hienosti.

Kolmanteen toimintakertaan mennessä lapset olivat jo ehtineet hieman tutustua toisiinsa ja heille oli tullut tutuiksi ryhmän säännöt käytännön osalta. He myös olivat päässeet jo hyvin perille Mukila päivän kulusta ja toimintatavoista. Toki uusia lapsia tuli mukaan toimintaan pitkin kesää, mutta he pystyivät ottamaan Mukilassa jo pidemmän aikaa käyneiltä lapsilta mallia. Kolmannen ohjauskerran päätavoitteena oli saada lapsia leikkimään myös heille vieraampien lasten kanssa. Koska sää oli lämmin ja aurinkoinen, lapsia saapuikin leikkikentälle iso joukko. Päivän aikana lapsia kävi leikkikentällä hieman yli 30. Iso ryhmä oli otollinen toimintakerran tavoitteita ajatellen, sillä lapsia saatiin hyvin jaettua joukkueisiin heille vieraampien kavereiden kanssa. Aluksi joukkueita jakaessamme osalta lapsilta tuli hieman harmistunutta kommenttia siitä, että “ihan tylsää, kun ei päästy samaan joukkueeseen kaverin kanssa”. Kerroimme lapsille ihan reilusti sen, että nyt heillä olisi oiva tilaisuus saada myös uusia kavereita. Kilpailun alettua lapset kuitenkin eläytyivät tekemiseen niin paljon, että sen oman parhaan kaverin puuttuminen omasta joukkueesta ei näyttänyt haittaavan. Kilpailun sovimme tasapeliin ja palkinnoksi hienosta kilpailusta päätimme antaa lapsille leikkiin täyttämämme vesi-ilmapallot. Säännöksi tähän päätimme yhdessä lasten kanssa, että toista päin ei saa heittää palloa, jos toinen ei ole siihen antanut lupaa. Tällainen yhteinen “palkinto” oli lapsille oikein mieleinen. Ilokseni huomasin myös, että kilpailun joukkueista jäi muutamalle lapselle mieleen, että: “tuo olikin kiva kaveri äskeisessä leikissä” ja tämä johti siihen, että yksi tiiviimpi kaveriporukka kävi pyytämässä kahta muuta lasta leikkimään heidän kanssaan.

Pelipäivä toi hyvin esiin kilpailun roolia ryhmässä. Huomasin, että mahdollisimman monipuoliset kilpailut ja toiminta ovat tärkeitä. Tämä mahdollistaa mahdollisimman monen lapsen onnistumisen ja vältetään se, että tietyt lapset onnistuvat kerta toisensa

jälkeen ja muut ryhmäläiset alkavat ikäänkuin nostaa heitä jalustalle taitojensa takia. Koska leikkikentällä on samaan aikaan hyvin eri-ikäisiä lapsia leikkimässä, on tärkeää, että ohjaajat havainnoivat lasten taitoja ja ominaisuuksia. Lapsia oli pelipäivänä kentällä 26, joten lapsia saatiin hyvin jaettua pienempiin ryhmiin. Lapset voidaan esimerkiksi polttopalloa pelatessa jakaa kahteen eri peliin siten, että nuoremmat lapset ovat samassa pelissä ja vanhemmat toisessa. Tai sitten lapset voidaan jakaa sekaryhmiin siten, että nuoremmat lapset ja vanhemmat lapset ovat samoissa joukkueissa. Tämä puolestaan auttaa esimerkiksi siinä, että nuoremmat lapset voivat kehittää omia taitojaan ottamalla mallia heitä isommilta lapsilta ja toisaalta vanhemmat lapset voivat harjoitella toisen huomioon ottamista. Ohjaajana jouduimme parini kanssa esimerkiksi muistuttelemaan etenkin vanhempia lapsia siitä, että polttopallossa on katsottava eteenpäin ja toista ei voi tönä. Ohjaajien on oltava tarkkana siitä, etteivät nuoremmat lapset jää isompien lasten jalkoihin.

9.2 Yleisiä havaintoja leikkikenttätöinnistä ja lapsiryhmästä

Leikkikentällä oli nähtävissä se, että lapset olivat hyvin innoissaan kaikenlaisista kilpailuista. Lasten toiveita toiminnan suhteen pyritään kuulemaan ja järjestämään heille heidän toivomaansa toimintaa, myös kilpailuja. Kuitenkin kilpailut, joissa palkkion saa vaikkapa yksi ryhmän jäsen, aiheuttaa herkästi keskinäistä kilpailua ja heikentää ryhmän yhtenäisyyttä. Myös palkintojen psykologinen sisältö esimerkiksi arvostus ryhmässä, saatu huomio tai erityisasema toimivat lapsille tehokkaana palkkiona ja yhtäläillä saattavat heikentää ryhmän yhteishenkeä. Tämä pyrittiin leikkikentällä ratkaisemaan siten, että kilpailuja kyllä järjestettiin lasten toiveesta, mutta lapset pyrittiin jakamaan isompiin joukkueisiin, yksilökilpailuiden sijaan. Esimerkkinä tästä toimii kolmas ohjauskerta, jonka teemana oli vesileikit. Tällöin esimerkiksi vedenkanto kilpailussa jaoin lapset kahteen isompaan joukkueeseen ja samalla myös siten, että pyrimme laittamaan kumpaankin joukkueeseen paljon toisilleen entuudestaan tunteuttomia lapsia. Kilpailu onnistui toivomallamme tavalla ja hiljaisemmatkin lapset osallistuivat rohkeasti leikkiin. Oli myös hienoa huomata, että lapset kannustivat toinen toisiaan. Kilpailu päättyi ohjaajien ilmoittamaan tasapeliin ja kumpaankin joukkueetta kannustettiin positiivisesti esimerkiksi kertomalla heille, miten hyvin he ottivat

toinen toistaan huomioon ja kuinka nopeita ja tarkkoja he olivat. Jokaista ryhmän lasta keuhuttiin kilpailun aikana tai sen jälkeen. Huomiota kiinnitin myös siihen, että lapsille ei tuntunut olevan sittenkään niin hirveän isoa merkitystä sillä, kumpi joukkueista loppujen lopuksi voitti. Luulen, että tähän vaikutti paljon se, että jokainen lapsi sai kannustusta tekemisestään ja näin ollen pettymystä mahdollisesta “häviämisestä” oli helpompi käsitellä. Ohjaajan tehtävänä oli myöskin kiinnittää lasten huomio itse tekemiseen, eikä niinkään lopputulokseen. Kilpailun tuloksen ilmoittamisen jälkeen siirryttiin kyselemään lapsilta mikä oli kilpailussa vaikeaa/helppoa tai kivaa jne.

Kesäleikkikenttätoiminnassa pienryhmät ovat tärkeitä etenkin, jos lapsia on paljon samaan aikaan kentällä. Tällaisessa toiminnassa, jossa ryhmän kokoonpano muuttuu päivittäin on todella vaikeaa saada koko porukkaa olemaan tiivis ja yhtenäinen ryhmä. Ohjaajalla onkin tärkeä tehtävä havainnoida lapsia ja huomattava, jos jokin lapsi on jäänyt tai vaarassa jäädä leikin ulkopuolelle. Sen sijaan, että leikkikentällä ohjaajat yrittäisivät koko ajan muodostaa yhtä isoa ja yhtenäistä ryhmää, jonka kaikki jäsenet leikkisivät keskenään samaa leikkiä, olisi tärkeämpää pyrkiä ryhmäyttämään lapsia keskenään pienemmiksi ryhmiksi, niin ettei kukaan jää yksin. Lapsilla voi olla keskenään niin erilaiset mielenkiinnon kohteet, että ei olisi tarkoituksen mukaista yrittää ulkopuolelta käsin laittaa lasta johonkin tiettyyn leikkiin vain siksi, että hänet saadaan mukaan johonkin ryhmään. Kun ohjaajat jakavat lapsia esimerkiksi joukkueisiin tai pienempiin ryhmiin, saattaa lapsilta helposti tulla harmistunutta palautetta ja kyseenalaistusta ohjaajien jakamista joukkueista. Usein teimmekin joukkueiden jakamisen leikin kautta. Lapset voidaan esimerkiksi pyytää menemään maahan pieneksi mytyksi ja pyydetään heitä pitämään silmänsä kiinni. Tämän jälkeen ohjaajat käyvät sovituilla tavoilla koskettamassa lasta selkään. Toisella joukkueella voi esimerkiksi olla merkkinä yksi pitkä silitys ja toisella joukkueella vaikkapa koskettaminen päähän. Lapsi siirtyy siihen paikkaan, johon on sovittu kullekin kosketustavalle. Myös erilaisia kuvakortteja voidaan käyttää, siten että kortit ovat pöydällä kuvapuoli alaspäin ja lapset käyvät ottamassa yhden kortin. Korteissa on niin monta erilaista kuvaa, kuin halutaan joukkueita. Samanlaisen kuvan saaneet lapset muodostavat yhden joukkueen.

Hyväksi havaittu tapa ryhmäyttää lapsia keskenään, on mennä lasten leikkeihin mukaan ja välillä hieman ohjata heitä laajentamaan leikkiään muiden lasten leikkejä si-

vuaviksi. Esimerkiksi leikkikentällä muutaman lapsen keskuudessa oli erittäin suosiossa erilaiset ruuanlaittoleikit. Osa lapsista taas leikki innoissaan kauppa. Yksi porukka puolestaan oli kiinnostunut etsimään erilaisia “aarteita” leikkikentältä. Lasten leikkiessä kukin omaa leikkiään ohjaajana kävimme kussakin leikissä mukana ja ehdotimme, että aarteen kerääjät voisivat etsiä ruuan laittajille aineksia heidän ruokiinsa ja ruuan laittajat puolestaan voisivat viedä ruokiansa kauppaan myytäväksi. Näin saadaan lasten rakentamat leikit pidettyä heidän päätösvaltansa alla, mutta myös rikastetua heidän leikkiään antamalla tämänkaltaisia ideoita. Tällöin lapsi tutustuu leikin kautta muihin hänelle mahdollisesti vieraisiin lapsiin, mutta heitä ei aikuisen toimesta “pakoteta” olemaan kavereita, vaan tutustuminen tapahtuu lapselle luonnollisella tavalla. Ohjaajien yksi tärkeistä tehtävistä onkin tukea lasta vapaassa leikissä. Näiden syntyneiden pienempien ryhmien tukeminen vuorovaikutuksessa on avainasemassa. Kun ohjaaja tukee ja auttaa lasta siinä, että pienemmän ryhmän jäsenet voivat vaihdella toisiin pienryhmiin ja leikkiä välillä omaan pienryhmään kuulumattomien kanssa, saadaan kasvatettua tätä lapsen omaa pienryhmää.

Ohjaajien ohjattuun toimintaan on suotavaa saada koko ryhmä osallistumaan ja mahdollisuuksien mukaan erotellaan parhaita kavereuksia toimimaan myös muiden lasten kanssa, kuin vain sen oman parhaan kaverin. Leikkikentällä tuli huomattua, että etenkin työillä tuntui olevan todella tiivistä ne omat parhaat kaverit ja ryhmästä tulee usein niin tiivis, että siihen on vaikeaa jälkeinpäin päästä mukaan. Myös ryhmän jäsenten ikäerot vaikuttavat todella paljon ryhmään ja ryhmädynamiikkaan. Ryhmässä selvästi vanhemmat lapset ovat niitä ryhmän johtaja hahmoja, joita pienemmät lapset ihailevat ja ottavat heiltä mallia leikeissään. Lapset yrittävät saada näiden “johtajien” huomion ja hyväksynnän, välillä jopa niillä huonoilla keinoilla esim. yritetään esittää isompaa ja kovempaa kuin onkaan ja sotketaan isomman käskystä jonkun toisen leikki esim. hiekkalinnan rikkominen. Tällöin on mielestäni tärkeää, että ohjaaja puuttuu heti näiden “johtaja hahmojen” huonoon käytökseen tai jos huomaa mahdollista yllyttämistä negatiivisiin toimintoihin.

Tilanteiden sanoittaminen lapselle on tärkeää. Ristiriita tilanteet käydään yhdessä lasten kanssa läpi ja ohjataan lapsia myös itse ratkaisemaan tilanteita, joissa on lasten välillä tullut erimielisyyksiä. Esimerkkinä mieleeni on erityisesti jäänyt tilanne, jossa kolme vanhempaa lasta olivat rikkoneet toisen lapsen rakentaman hiekkalinnan, mikä

oltiin yhdessä sovittu koko ryhmän kanssa säilytettäväksi ehjänä päivän loppuun asti. Tilannetta selvitetiin näiden lasten kanssa, ja keskusteltiin siitä, miltä tästä lapsesta tuntuu, kun hänen rakennelmansa oli tarkoituksella rikottu. Nämä vanhemmat lapset aikansa tilannetta mietittyään totesivat yhdessä, että he olivat tehneet väärin. Kysyin heiltä itseltään, mitä he haluaisivat tilanteessa tehtävän, jos heidän suurella vaivalla rakentamansa hiekkalinna oltaisiin tahallaan rikottu. Tästä päädyttiin siihen, että nämä lapset jotka olivat rikkoneet hiekkalinnan, auttaisivat sen uudelleen rakentamisessa. Tästä syntyi lapsien välille yhteinen rakenteluhetki ja aikaisemmin ollut harmistus hiekkalinnan rikkomisesta oli unohdettu.

Myös lapsen omien ideoiden ja taitojen huomaaminen ja palautteen antaminen näistä on tärkeää. Tärkeää on myös se, että jokainen ryhmässä oleva lapsi saa äänensä kuuluviin ja pystyy omalla toiminnallaan vaikuttamaan ryhmään. Kun lapsi tulee ryhmässä kuulluksi, vältetään turhautumista ja mahdollistetaan myös hiljaisempien lasten osallisuus ryhmässä. Kesäleikkikenttä toiminnassa jokaisen lapsen henkilökohtainen huomioiminen ja mahdollisuus kuulluksi tulemiseen lähtee pienistä asioista. Päivän aluksi voidaan esimerkiksi kysellä lasten kuulumiset joko koko ryhmän yhteisenä hetkenä tai vapaan leikin aikana. Ryhmässä voidaan pitää erilaisia äänestyksiä esimerkiksi siitä, mitä peliä pelataan seuraavaksi jne. Lapsilta voidaan kysellä toiveita ja ideoita erilaisiin toimintatuokioihin. Jokainen lapsi haluaa tulla hyväksytyksi ryhmään. Lapselle ei ole niinkään tärkeää, että jokainen ryhmän jäsen tulisi pyytämään leikkiinsä mukaan tai se, että jokainen ryhmän jäsen ihailisi tätä. Merkityksellisempää on se, että lapsi ei jää ryhmässä yksin ja hänellä on tunne, että hänellä on ryhmässä sellaisia kavereita, joiden kanssa hänen on helppo tulla toimeen ja joiden kanssa leikki sujuu ja on mielekästä. Ohjaajan on tärkeää huomata yksin jäänyt lapsi ja auttaa häntä tarvittaessa pääsemään leikkiin mukaan.

Ryhmä saattaa joinakin päivinä olla iso ja lapsen voi tällöin olla vaikeaa päästä leikkiin mukaan etenkin, jos hänen tutut kaverinsa eivät satukkaan tulemaan leikkikentälle. Tällöinkin ohjaajan on hieman tunnusteltava sitä, millaiset sosiaaliset taidot lapsella on jo olemassa. Ohjaaja toimii vuorovaikutustilanteissa lapsen tukena, ei lapsen puolesta. Ohjaajan tulee olla tarkkana, ettei hän painosta lasta tutustumaan muihin lapsiin. Jos lapsi ei halua tai uskalla ottaa muihin lapsiin juurikaan kontaktia, voi olla hyvä

innostaa häntä aloittamaan jokin leikki aluksi ohjaajan kanssa. Yleensä lapset innostuvat siitä, että ohjaaja eläytyy leikkiin ja tarttuu lapsen ideoihin leikin kulusta. Kun ohjaaja leikkii innostuneesti yhden lapsen kanssa, mukaan liittyy helpommin muita lapsia, heidän kiinnostuksensa herätessä aikuisen innostuneesta leikistä. Kun leikki on saatu alulle, ohjaaja voi pikkuhiljaa “siirtyä takavasemmalle” leikissä, jos leikki on lähtenyt sujumaan. On tärkeää, että hän kuitenkin on leikissä mukana auttamassa erityisesti tätä lasta, joka helpommin jää yksin. Voi käydä esimerkiksi niin, että tämä yksi lapsi jonka kanssa ohjaaja on aloittanut leikin, syrjäytyy tai hän siirtyy itse syrjään, jos leikkiin liittyy “vahvempia” lapsia.

Ryhmän yhteiset säännöt ovat tärkeitä, jotta vältetään ristiriidoilta ja konflikteilta. Hyväksi havaittu käytäntö on, että lapset saavat itse osallistua sääntöjen luomiseen, koska silloin ne tulevat ryhmän sisältä eikä ulkopuolinen taho määrää niitä. Lapset noudattavat sääntöjä paremmin, koska ne on yhdessä juuri tälle ryhmälle tehty. Lasta on myös helpompi muistuttaa erilaisissa tilanteissa sääntöjen noudattamisesta. “Mitäs me yhdessä siitä kiusaamisesta ja tönimisestä sovittiin”. Ryhmän toimivuuden kannalta on tärkeää, että valta jakautuu ryhmässä tasavertaisesti. Työnjako ja vastuu ryhmässä tulee ohjaajien toimesta jakaa tasaisesti. Ohjaaja antaa erilaisia vastuu tehtäviä tasaisesti kaikille lapsille, eikä suosi vain tiettyjä lapsia tietyissä tehtävissä. Ohjaaja voi auttaa hiljaisempia tai syrjään vetäytyviä lapsia ryhmään mukaan antamalla heille esimerkiksi pieniä avustavia tehtäviä. Kesäleikkikentällä lapselle voidaan esimerkiksi antaa tehtäväksi laittaa viltit välipalan syömistä varten nurmikolle tai lapsi voi auttaa vaikkapa välipalakeksien tai mehun jakamisessa. Toiminnassa ei aina tarvitse keskittyä johonkin upeaan järjestettyyn ja ennalta suunniteltuun ohjelmaan, jolla saadaan lapsia ryhmäytymään, vaan tällaiset pienet hetket muodostuvat lapsille todella merkitykselliseksi.

10 YHTEENVETO

Ryhmäytymisen seuraaminen ja siihen vaikuttaminen kesäleikkikenttätoiminnassa oli erittäin antoisaa. Kesäleikkikenttätoiminta antaa ohjaajille suuren mahdollisuuden vaikuttaa oman leikkikenttensä toimintaan ja samalla ryhmän yhteishenkeen ja viihtyvyyteen. Ohjaajien tärkeimmäksi tehtäväksi muodostuu lasten turvallisuudesta huolehtiminen. Tämä sisältää sekä lasten fyysisen turvallisuuden turvaamisen, että psyykkisestä turvallisuudesta huolehtimisen. Ohjaajan tärkein työkalu leikkikentällä on oma asenne työhön. Ohjaajan tulee pystyä tarkkailemaan ja tekemään havaintoja lapsista, mutta myös heittäytyä heidän leikkeihinsä. Ohjaajan tulee olla lapsille reilu, mutta myös tarvittaessa jämäkkä, jos esimerkiksi sääntöjä ei noudateta.

Toimintakertoja suunnitellessani, tavoitteeni oli näiden tuokioiden kautta saada luotua ryhmään tiivis yhteishenki. Koen, että toimintakertojen kaltaisesta toiminnasta on lapsille hyötyä etenkin vuorovaikutustaitojen kehittymisen kannalta. Kesän edetessä huomasin kuitenkin myös sen, että yksin opinnäytetyössäni käyttämät toimintakerrat eivät ole pääosassa, kun mietitään lasten ryhmäytymistä kentällä. Lasten vapaalla leikillä on valtava merkitys ryhmän tiiviyteen. Erilaiset teemapäivät tuovat toki vaihtelua kesäleikkikentän toimintaan ja nämä päivät ovat osoittautuneet lapsille mieleisiksi. On kuitenkin tärkeää kiinnittää huomiota myös ryhmän toimintaan tällaisten ohjattujen hetkien ulkopuolella. Ohjaaja ei saa ajatella pääsevänsä jotenkin helpommalla, kun lapset leikkivät keskenään. Ohjaajan tulee olla aktiivisesti lasten leikeissä ja touhuissa mukana. Lapsilta tulee yllättävän paljon omia ideoita siihen, mitä voitaisiin yhdessä koko ryhmänä tehdä. Ohjaaja rikastuttaa lapsen leikkiä ja leikissä auttaa lasta vuorovaikutustilanteissa.

Kesäleikkikenttätoiminta on oiva tilaisuus lapselle vuorovaikutustaitojen harjoitteluun ja ohjaajille oman ammattitaidon kehittämiseen. Tämän kaltaisen toiminnan järjestäminen on mielestäni todella tärkeää. Vaikka toiminta onkin vapaaehtoista ja lasten vapaa-aikaa, ei se tarkoita sitä, etteikö toiminta olisi lasta kehittävää ja positiivisesti lapsen tulevaisuuteen vaikuttavaa. Sosiaalisen median ja erilaisten videopelien osuus ihmisten elämässä kasvaa. On tärkeää, että lapset saavat jo varhaisessa vaiheessa positiivisia kokemuksia ryhmässä toimimisesta ja erilaisesta sosiaalisesta kanssakäymisestä, muualtakin kuin vain ruutujen kautta. Erityisesti vanhemmat lapset, joilla on jo oma älypuhelin, ovat vaarassa jumiutua vain sosiaalisen median kautta tapahtuvaan

vuorovaikutukseen toisten ihmisten kanssa. Esimerkiksi työelämässä kuitenkin vaaditaan yhä enemmän vuorovaikutustaitoja ja sosiaalista lahjakkuutta. Leikkikentälläkin oli havaittavissa, että erilaisten älylaitteiden kuten älypuhelimien vetovoiman vastustaminen oli välillä hankalaa. Nämä vanhemmat lapset, joilla oli jo oma älypuhelin, kävivätkin kyselemässä ohjaajilta lupaa näyttää kännykästä jotakin kavereille tai muuten vai pelata niillä pelejä. Leikkikenttätoiminta on lapselle hyvää aikaa olla vuorovaikutuksessa muihin lapsiin ja ohjaajiin. Lapsi pystyy keskittymään vain siihen, mikä lapselle on tärkeintä, eli leikkiin, ihmettelyyn ja uusien asioiden oppimiseen. Vanhemmat olivat tyytyväisiä myös siihen, että lapsen tulee oltua ulkona ja lapsen tulee nähtyä kavereita. Kiitosta tuli myös juuri siitä, että leikkikentällä on kännykkäkielto. Lapsella saa olla puhelin mukana, mutta vain huoltajan soittoihin saa vastata ja puhelimen tulee olla lapsen repussa.

Vaikka tiiviiseen ryhmään onkin hyvä pyrkiä kesäleikkikenttätoiminnassa, on mielestäni vielä tätä tärkeämpi tavoite onnistua luomaan jokaiselle kentällä käyvälle lapselle positiivisia kokemuksia muiden kanssa toimimisesta. Kiusaamis- ja ristiriitatilanteita on tällaisessa ryhmässä mahdoton kokonaan välttää. Olennaiseksi jää se, miten nämä tilanteet lasten kanssa ratkaistaan ja käydään läpi. Vanhempien kanssa on myös hyvä keskustella, jos päivän aikana on ollut kiusaamistilanteita. Lapsen kertomukset tilanteesta voivat värittyä suuntaan tai toiseen, kun hän kertaa tapahtunutta kotona. On myös hyvä saada vanhempien tietoon lapsen mahdollisista vuorovaikutuksellisista haasteista, jotta lasta osataan myös kotona tukea näiden taitojen kehittymiseksi.

Sosionomi opintoni ovat loppusuoralla ja odotan jo kovasti sitä, että pääsen työskentelemään ammatissa, johon olen kouluttautunut. Tavoitteeni on työskennellä varhaiskasvatuksen parissa. Koen että opinnäytetyön toteuttaminen oli merkityksellinen itselleni, sillä varhaiskasvatuksen opettajana tulen työssäni päivittäin kohtaamaan lapsia ja työskentelemään lapsiryhmässä. Lasten kanssa työskennellessä ryhmänohjaustaidot ovat aivainasemassa etenkin päiväkodeissa, joissa toiminta on ryhmämuotoista. Toteuttaessani opinnäytetyötäni sain kokemusta erilaisten toimintakertojen suunnittelusta etenkin, kun toiminnalla on jokin tavoite. Myös lasten havainnointi oli opinnäytetyötä toteuttaessani tärkeää ja havainnoinnin merkitys on suuri myös työelämään siirtyessäni. Huomasin myös sen, miten tärkeää on oikeasti olla lapselle läsnä ja lähtee

aktiivisesti lapsen leikkiin mukaan. Tietenkin edellämainittu on tullut esiin aikaisemmin opinnoissani, mutta opinnäytetyötä tehdessäni se konkretisoitui minulle. Aikuisella on lapsen vuorovaikutuksen kehittämisessä valtava rooli. Tulevaisuudessa tavoitteeni on olla lapselle turvallinen aikuinen, joka auttaa lasta kehityksen eri vaiheissa ja varmistaa sen, että lapsi tulee kuulluksi ja nähdyksi omana itsenään.

LÄHTEET

Aalto, M. 2000. Ryppäästä ryhmäksi. Tampere. Tammer-Paino Oy.

Aalto, M. 2002. Vuorovaikutustaidot. Forssa. Forssan Kirjapaino Oy.

Haapanen, M. 2009. Opinnäytetyö, Vanhempien mielipiteet Porin kesäleikkikenttätoiminnasta. https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/14454/2009_samk_haapanen_miaa.pdf?sequence=1&isAllowed=y Viitattu 2.11.2019

Honkanen, J. & Syrjäjä, J. Lapsen oikeudet. Helsinki. Suomen YK-liitto ry.

Laaksonen, V. & Repo, L. 2017. Kaveri taitoja, Tietoa ja harjoituksia toimivan ryhmän rakentamiseen varhaiskasvatuksessa. Folkhälsan.

Laaksonen, V. 2014. Lasten vertaissuhdetaidot ja kiusaaminen esikoulun vertaisryhmissä. Jyväskylä Studies in Humanities 221. Jyväskylän yliopisto.

Laki lasten päivähoitosta 19.1.1973/36, 1§, 2a§ & 6§

Porin kaupungin internet-sivut. <https://www.pori.fi/> Viitattu 20.10.2019

Porin kaupungin varhaiskasvatussuunnitelma. 2019. sivistystoimi, https://www.pori.fi/sites/default/files/atoms/files/vasu2019_pori.pdf Viitattu 5.10.2019

Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja. 2002. Valtioneuvoston periaatepäätös varhaiskasvatuksen valtakunnallisista linjauksista. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö. <http://pre20031103.stm.fi/suomi/pao/varhais2/kasvatus.pdf> Viitattu 3.10.2019

Suoninen, E., Pirttilä-Backman, A., Lahikainen, A. & Ahokas, M. 2010. Arjen sosiaalipsykologiaa. Sanoma Pro Oy.

Tiuraniemi, J. 1993. Yksilö, ryhmä, organisaatio – Sosiaalipsykologian perusteita. Turku: Painosalama Oy.

Vilén, M., Vihunen, R., Vartiainen, J., Sivén, T., Neuvonen, S. & Kurvinen, A. 2006. Lapsuus erityinen elämänvaihe. Helsinki. WSOY Oppimateriaalit Oy.